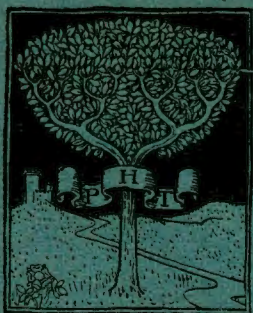

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1903

UTGIFVEN

AF

SVENSKA AUTOGRAF SÄLLSKAPET

GENOM

F. U. WRANGEL

SÄLLSKAPETS SEKRETERARE

ÅRG. V

HÄFT. I

INNEHÅLL.

Personhistoriska uppgifter om svenskar i Rom. 1750—1850.

Af C. BILDT	sid. 1.
Författaren till »Min son på galejan». Af J. W. G. . . .	> 7.
Tvenne antaflor. Af C. O. MANNERFELT	> 14.
Stockholms öfverståthållare (forts.). Af N. v. D. (Med ett porträtt)	> 28.
Egenhändiga annotationer af medlemmar af grefliga ätten Ekeblad om dess närmaste anförvandter. Af HENRIK FOCK	> 40.
Rättelser och tillägg till adliga ätten Gyldenär, n:r 388. Af KARL K:SON LEIJONHUFVUD	> 46.
Tvenne porträtt i Säfstaholmssamlingen. Af F. U. W. .	> 49.
Personhistorisk litteratur	> 50.
Smärre personhistoriska meddelanden	> 61.
Frågor	> 64.

PORTRÄTT.

GÖRAN GYLLENSTIERNA, A. Å. BELFRAGE.

Personhistoriska uppgifter om svenskar i Rom.

1750—1850.

Af C. Bildt.

Vid kyrkomötet i Trient beslöts det att kyrkoherdarna skulle föra noggranna förteckningar öfver alla inom deras församlingar boende eller tillfälligtvis sig uppehållande personer äfvensom öfver alla befolkningen rörande kyrkliga förrättningar. Uppgifterna skulle insamlas under fastan samt vara afslutade inom en vecka efter påsk. Hade detta beslut ordentligt verkställts, skulle ett ovärderligt statistiskt material redan vara samladt i hela den katolska världen; men tyvärr svarade icke tillämpningen mot mötets goda afsikter. I många biskopsstift försumrades upprättandet af »*status animarum*», som det hette, helt och hållet; i andra skedde det oregelbundet och illa; i jämförelsevis få infördes den nyttiga reformen fullständigt och ordentligt.

Till de lyckliga undantagen hör Rom, påfvens eget stift, där den biskopliga myndigheten å hans vägnar utöfvades af kardinalvikarien. Här har tridentinska mötets beslut genast från början blifvit omsorgsfullt tillämpadt, och därmed har fortfarits ända till 1880, då de förändrade förhållandena gjorde det omöjligt för kyrkoherdarna att erhålla fullständiga primär-uppgifter. Men under trehundra år har i hvar församling hvarje lägenhet, gata för gata, hus för hus, hvarje år under fastan besökts af kyrkoherdens ombud, och alla där boende ha uppskrifvits samt införts under sina gifna rubriker. En sammanfattning af dessa har därefter öfversändts till vikariatet, som i sin ordning däraf hopställt statistiken för hela Rom. Ett kulturhistoriskt material af betydligt värde ligger sålunda samladt, dels i vikariatets arkiv, som är

ett af de intressantaste i Rom, dels i församlingarnas (*parocchie*). Visserligen har en och annan volym af de senares »*Stati delle Anime*» förkommit, men på det hela taget kan man med hjälp af dessa förteckningar kontrollera, om, när, och hvar en bestämd person funnits i Rom under tiden 1580—1880, ifall han varit där bosatt, eller befunnit sig där såsom resande under fastan, då kyrkoherden gjorde sin årliga husvisitation.

En tysk forskare Dr Friedr. Noack har under de senare åren i vetenskapligt syfte genomgått de romerska församlingarnas »*Stati delle Anime*», och han har därvid äfven antecknat alla uppgifter om svenskar han funnit för åren 1750—1850. Det är dessa anteckningar, hvilka han haft godheten ställa till mitt förfogande, som här meddelas till deras tjänst, som däraf kunna hafva något intresse. De hafva sitt värde endast och allenast såsom utvisande att en bestämd person då och då funnits i Rom och bott där och där, men lämna icke någon ledning för bedömandet af antalet svenska resande. Uppförandet af de resande är nämligen just den svaga punkten i *Stati delle Anime*. Var den resande tillstädes den dag kyrkoherden gjorde sin rund, blef han upptagen — annars icke. Äfven svenskar som bott i Rom öfver ett år, t. ex. medaljgravören Lars Grandel, saknas. Orsaken till dylika luckor kunna vara flera: främlingens flyttningar, slarf af upptecknaren o. s. v. Det är väl också ej alltid säkert att kyrkoherden haft klart för sig att en *svedese* haft en särskild nationalitet och ej var ett slags engelsman eller tysk. Så noga var det icke. — Således: fullständighet är utesluten; det är blott spridda notiser som här gifvas.

1756 träffa vi sålunda *Giov. Mandelberg, svezese, protestante*, 25 år gammal, som uppgifves bo vid S. Vitale, således strax vid den n. v. Via Nazionale.

1757 är *Monsù¹ Carlo Pilo* (Carl Gustaf Pilo) antecknad såsom boende i Via della Croce, nära till Piazza di Spagna.

1763 bor en *Amadeus Prestel, svedese*, 21 år, i Via della Purificazione.

1768—1779 är *Peter Moreen di Stoccolm*, bildhuggare, antecknad i Via dei Maroniti, Casa di S. Niccolò.

1768—1772 uppföres *Mons. Sergel da Danimarca, eretico*, 28 år, såsom boende i Vicolo Mancini, bredvid franska akademiens säte i Palazzo de Nevers, nu Salvati, vid Corso'n. 1774 är *Giov.*

¹ Ital. för »Monsieur».

Sergel, luterano, 32 år antecknad i N:o 33 Via Gregoriana, palazzo Rosa. (Numret uppges också såsom 36. Huset tillhör nu grefve Stroganow.) Där antecknas han äfven åren 1775 och 1776 såsom *Gio. Server* och *Servar, luterano*. 1777 blir han *Giov. Sergell, svezese eretico*, och får sällskap i huset af en annan svensk kättare, *Adolfo Wermulles* (Wertmüller). Båda äro antecknade på samma ställe 1778, men 1779 Wertmüller ensam. Sergel hade lämnat Rom redan i juni 1778.

1780 bor en *Conte Lowensielm, eretico*, 36 år, N:o 35 Piazza di Spagna, och 1781 en *Joh. Tempelmann, svedese luterano*, i N:o 33 Via Gregoriana, i samma hus som Sergel bebott.

1782 antecknas två svenska målare, *Andreas Norberg*, 36 år, och *Peter Nicol. Suther*, 18 år, i N:o 39 Via del Babuino.

1784—86 uppföres målaren *Carl Aoulst da Stokom* (Holst), 36 år, såsom boende i klostret S. Maria dei Miracoli vid Corso'n (nu N:o 530). 1789 återfinnes han som *Carlo Holst* i palazetto Barberini vid Via felice, (nu Quattro Fontane).

1787—90 antecknas i N:o 64 Via Sistina, palazzo Zuccari, *Monsù Cappot, pittore svezese*, 28 år. Han kallas också *Carlo Capult*. Möjligen en schweizare eller skotte.

1792 finna vi Desprez' lärjunge *Carlo Bassi, svedese, architetto, protestante*, 20 år, boende i N:o 7 och N:o 35 Via del Babuino tillsammans med den franske målaren B. Gagnereaux.

1795 antecknas en *Mr Locstroc, svedese*, i värdshuset Locanda Novi, Via Vittoria. Hvilken resande kan väl dölja sig under detta mystiskt klingande namn?

1803 bor en svensk målare *Peter Crafat* (Per Krafft den yngre), 24 år, i Via Vittoria.

1804 antecknas en svensk major grefve *Lewenhaupt* i Locanda Sarmiento vid Piazza di Spagna.

1805 bor *Mr Lorquist, sved. pittore*, 30 år, i N:o 85 Via Condotti. Det var ett förnämt grannskap, ty huset bredvid, N:o 87, var det berömda hotellet *Locanda della Corazza*, vanligen Christian's kalladt efter förste ägaren Christian Niederschuh. Efter hans död hade änkan 1760 gift om sig med en viss Anton Pesner, som höll värdshuset till 1789, då han afstod det till en Bartolomeo Anastasi. Värdshuset behöll dock alltid Christians namn. C. F. Fredenheim bodde där under första delen af sin vistelse i Rom 1788.

Samma år, 1805, upptecknas i N:o 17 Via S. Sebastianello en *Monsù svedese scultore*, 20 år. Följande år får han namnet

Gustavo Goed (E. G. Göthe), och åldern rättas till 26 år. Han bor då tillsammans med tysken Aug. Schwarz. 1807—08 ha de båda jämte svensken *Carlo Arborelius* flyttat till N:o 109 Via Felice (nu Quattro Fontane).

1806—1809 bor *Enrico Calimbelli*, *svedese, pittore*, 35 år (Kallenberg?) N:o 11 Via Laurina.

1807 finnes en *Bernardo Crat*, *svedese*, med fyra personers följe, antecknad i N:o 16 Via S. Sebastianello.

1810—11 antecknas *Gustavo Aslegrin*, *pittore*, 28 år, (Hasselgren) i N:o 6 Via Nuova (nu Panetteria).

1814 träffas den första uppgiften om J. N. Byström, som dock redan 1810 rest ut till Rom. Han hade hunnit med rätt mycket under tiden, ty *Nicola Bistrom*, *svedese*, 30 år, som nu bor N:o 3 Piazza di Spagna, uppgifves vara gift med *Lucia Pasquali* från Segni, 24 år, och de ha två barn, *Virginia*, 2 år, och *Costantino*, 1 år. Med familjen Byström bor *Enrico Ascelene*, *sved. pittore*, 32 år, (Hasselgren). Samma år den 18 december födes en son, Tobias Joannes Joseph, som finnes antecknad i dopboken i församlingen S. Lorenzo in Lucina såsom »*ex D. Joanne Nicolao et ex D. Lucia Pasquali, conjugibus hujus Parociae*». Att Byström och Lucia varit vigda, har dopförrättaren således intygat. Följande året bor *Biston* ännu kvar vid N:o 3 Piazza di Spagna, men 1816 antecknas familjen i N:o 76 Via di Ripetta med den anmärkning att *Bistron* själf vore borta. Han hade då rest hem till Sverige.

Vid återkomsten till Rom, dit han som bekant medförde flera stora beställningar, började Byström sina fastighetsaffärer. Den härliga Villa Malta bakom klostret Trinità de' Monti var sedan länge af klostret utarrenderad. Den 18 mars 1818 fick Byström arrendet på sig öfverlåtet af dåvarande innehafvaren Celani samt utverkade snart därefter af klostret ett nytt kontrakt, hvarigenom besittningsrätten förvandlades till beständig (emphyteusis perpetua) mot en årlig afgift af 160 scudi. Byström inredde där sin atelier och bodde där själf, men hyrde för öfrigt ut lägenheter. 1825 köpte han två hus vid Via Sistina samt anlade en *cordonata* eller trappa, som genom dem förde upp från gatan till villan. Två år senare sålde han till kung Ludwig af Bayern rätten till villan för 9,000 scudi, möblerna för 3,000 sc. och husen vid Via Sistina för 10,000 sc.² Villan tillhör nu

² Gregorovius: Kleine Schriften, III. Villa Malta.

grefve Bobrinsky. Byström byggde därefter vid Trinità de' Monti det bekanta huset *A Quattro Venti*, som nu äges af ambassadören grefve Nigra.

Åren 1819—20 finnas antecknade i Villa Malta: *Nicola Bise-son, svedese, scultore*, 35 år, *Giuseppe Chibelt, svedese, pittore*, 33 år, *Giacomo Arvilzon*, 35 år och *Carlo Morner, svedese*, 24 år. (Hjalmar Mörner). 1821 heta de tre *Mistron, Kibel* och *Morner*, men »Arvilzon» har ersatts af *Augusto Sotenberg, pittore svedese*, 23 år. 1823—1826 antecknas endast Byström och Mörner.

Familjen Byström är under tiden 1818—23 antecknad i N:o 59 Via Babuino, med anmärkning att *Bystrom di Stoccolm* själf vistades utom församlingen. Skilsmessan har således ägt rum. 1824 uppföres såsom boende på samma ställe *Lucia Pasquali, moglie di Briston*. Kanske har hon dött samma år, ty därefter finnes 1825—30 antecknad, att dottern *Virginia Briston romana, figlia del Sig. Gio Nicola, svedese, protestante*, innebor hos en kusks familj N:o 40 Via del Pozzo. *Virginia Bystrom, romana, di Nicola*, återfinnes sedan 1837 i N:o 51 Via dei Pontifici såsom gift med advokaten Aldobrando Viviani. Samma år finnes Byström själf, som numera får hederstiteln »possidente» och sitt namn rätt stafvad, antecknad såsom hafvande en atelier N:o 16 Vicolo Soderini. Han dog som bekant 1848 och begrofs i Rom.

1817 träffa vi en *Giovanni d'Archebran svedese*, 52 år, hvem det nu månde vara, boende i N:o 56 Via Condotti.

1821 bor en *Lorenzo Rik*, om hvilken vi ej heller få veta mer än att han är svensk och 30 år, i N:o 140 Via Frattina.

1820—21 är *Leonardo Enrico Rosi, svedese, pittore*, 32 år, (miniatyrmålaren L. H. Roos) antecknad tillsammans med sin »nipote» *Carl Svedpers* i N:o 530 Corso, samma ställe, där Carl Holst bott 1784—86.

1822—1824 finna vi konstnärsparet Bengt Fogelberg och Alexander Lauréus boende i N:o 9 Capo le Case under namnen *Benedetto Forgisbar* och *Alessandro Laori*. Lauréns dog den 21 oktober 1823, men står likväl ännu uppförd 1824 under namnet *Lawedes*.

Vid N:o 56 samma gata bor 1823 ännu en svensk *Alex. Nistrom*, 26 år, hvilken följande år antecknas som *Alessio Ny-stom, svedese, architetto*, i N:o 16 Vicolo Soderini. Han har nu hunnit bli 30 år. Huset i Vicolo Soderini är samma atelier, som 1837 uppgifves som Byströms. Äfven Fogelberg antecknas där 1823 på samma gång han uppges bo i Capo le Case.

Vid N:o 45 Piazza di Spagna anträffas 1823 ännu två svenska bildhuggare *Jacob Lundberg* och *Jacob Arfwedson*. Den senare är samme »Arvilzon», som förut bott med Byström i Villa Malta.

Fogelberg är därefter antecknad 1829—1841 under sitt rätta namn i N:o 151—152 A Via del Babuino. Åren 1842—1844 antecknas däremot på detta ställe rätt och slätt »un protestante». 1845—47 uppgifves han ha atelier vid N:o 504 Corso inne på gården.

1825 är *Carl Miller di Svezia, luterano, pittore*, antecknad i N:o 19 Via dei Cappucini.

1830 bor *Mr Giov. Brinzi, svedese, pittore*, i N:o 43, Via S. Isidoro (dei Artisti).

1839—40 är *Sodermarck, svedese, protestante*, 40 år, antecknad i samma hus.

1840—43 antecknas *Carlo Plangenmann, svedese, protestante, pittore* i N:o 33 Via S. Andrea delle Fratte. 1848—52 förekommer han som *Carlo Plagemann*, 45 år, i N:o 111 Via Margutta.

1843—49 bor *Carlo Wahlbor, svedese, pittore*, 30 år, (Wahlbom) i N:o 85 Via della Purificazione.

1844—51 antecknas *Gustavo Palm, svedese, pittore*, i N:o 18 samma gata.

1842 bor *Le Egron Lund Grennsi, svedese*, 22 år, i N:o 17 Via S. Niccolò da Tolentino. 1848 anträffas Egron Lundgren under sitt rätta namn i N:o 68 Via Sistina.

1850 bor *Tonquis Alberto, svedese, architetto*, 27 år (Törnqvist?) i N:o 56 Capo le Case.

1852 antecknas *Louis Altilla, svedese pittore, protestante*, 29 år, i N:o 18 Via della Purificazione, samma hus som Palm.

1855 antecknas *Axel Fankler, svedese, scultore*, 23 år, i N:o 48 Via S. Basilio. —

Det framgår af dessa uppgifter att våra konstnärer i Rom alltsedan slutet af 1700-talet företrädevis uppehållit sig i samma kvarter där de ännu helst bo, trakten omkring Piazza di Spagna. Vanor och seder äro öfverallt sega, men ingenstädes segare än i den eviga staden.

Rom i april 1902.

Författaren till »Min son på galejan».¹

Några anteckningar.

I.

En bortglömd graf.

Ingen grafkulle, än mindre någon minnesvård, utmärker platsen, hvarest stoftet af en bland Sveriges snillrikaste författare, Jakob Wallenberg, företrädesvis känd genom sin originella reseskildring »Min son på galejan», fått sitt sista hvilorum.

Mången vet ej ens, hvarest hans graf är att finna, fastän hela Sveriges folk under mer än ett århundrade med alltid lika stor förtjusning läst och beundrat hans ofvannämnda öfverdådigt roande och i sitt slag oöfverträffade reseskildring, som mer än andra varit och ännu är en af våra mest lästa folkskrifter.

Själft uttalade han, då seglen sattes till och han som skeppsprest om bord på ostindiska kompaniets skepp »Finland» för första gången under en längre tid lemnade fäderneslandet, sitt farväl till fosterjorden i följande rimmade rader:

»Kung Ludvig i Paris! Om du än säga vill:
Tag ett af mina slott och buga dig dertill!
Så bugar jag igen, men lemnar dessa slotten
Mot minsta torfva jord på Sveriges kära botten.
Dess fröjd liksom dess lust är manlig, sund och ren,
Der såg jag ljuset först, der samlas mina ben.»

Och vid ett annat tillfälle:

»Om man bland tusen land mig valet velat gifva,
Dig endast valde jag, o, dyra moderjord!
Din barm min vagga var, den ock min graf skall blifva.»

Han, som så diktade, han fick visserligen sin önskan uppfylld att en gång få hvila i svensk jord, fastän den torfva, hvarunder stoftet gömmes, är af alla opåaktad och förgäten, der den obemärkt grönskar i en afskild och undangömd bygd, hvarest minnenas helgd så lätt förbleknar för livvets små hvardagliga bestyr och sträfvanden. —

Midt ibland de små byggnaderna i den lilla köpingen Mönsterås, belägen invid den långt inskjutande viken af Kalmarsundet, höjer sig församlingens i början af 1840-talet nybyggda kyrka, som visserligen ej utmärker sig för någon särdeles tilltalande byggnadsstil, men dock in-

¹ Ur hittills delvis otryckta källor.

tager ett dominerande läge på högsta punkten af den genom köpingen sig utbredande höga sandåsen.

Framför eller öster om kyrkan och mellan denna och köpingens s. k. storgata är församlingens äldsta begravningsplats belägen, hvilken dock numera, sedan utanför köpingens område en ny kyrkogård blifvit anlagd, omdanats till en med träd och buskväxter planterad, ganska vacker kyrkoplan och promenadplats.

En och annan gravård, som motstått tidens förstörande makt, har dock kvarlemnats; och helt nära intill södra hörnet af den fordom åt de döda vigda platsen reser sig som ett redan ganska ålderdomligt grafminne den år 1783 här uppbbyggda Ulfsparreska familjegriften, som utgöres af en fyrkantig stenbyggnad med kupelformigt svängdt, plåtbetäckt tak, öfverst prydt med glob och kors.

Strax invid södra sidan af nämnda familjegrift, sträckande sig derifrån längs med storgatan till den gamla begravningsplatsens sydligaste hörn och å tredje sidan begränsad af en der förbi ledande gångstig, utbreder sig en liten tresidig, afskild, gräsbevuxen plan om några kvadratmeters ytinnehåll, skuggad af en vildapel och ett lönnträd.

Under den utjämnade, nu på sommardagar grönskande torfvan å denna lilla afskilda och för öfrigt obemärkta gräsplan hvilar stoftet af den snillrike författaren till »Min son på galejan».

Huru har han då kommit att få sin obemärkta graf på denna undangömda plats, utan grafkulle och utan minsta minnesmärke?

Derom skall nämnas här nedan, men först må dock i korthet anföras några drag af hans lefnads yttre förhållanden, fastän måhända för de flesta förut väl bekanta.

Jakob Wallenberg var född i Wiby socken i Östergötland år 1746 i mars månad. Föräldrarna voro kronolänsmannen Wallenberg, med samma förnamn, nämligen Jakob, och hans maka Anna Kristina Tillberg.

Efter att hafva genomgått Linköpings gymnasium blef han student i Upsala 1763. Seden han härstädes någon tid sysselsatt sig med hufvudsakligen vittra studier, antog han kondition som informator först i Norrköping, sedan i Westervik och slutligen i Göteborg, å sistnämnda ställe hos direktören i ostindiska kompaniet, Martin Holterman.

Denne blef hans synnerlige gynnare. På hans bekostnad fick Wallenberg tillfälle att under sommaren 1769 företaga en resa i Danmark, Tyskland, Holland, Frankrike och England; en resa, som han på ett humoristiskt och satiriskt sätt skildrat i »Sannfärdig resebeskrifning, börjandes med kungl. sjö- och stapelstaden Kungsbacka» etc.

På sin principals och gynnares förord ordinerades Wallenberg derefter på hösten samma år till skeppsprest å ostindiska kompaniets fartyg »Finland», med hvilket han företog icke mindre än 3 särskilda resor åren 1769—71, 1772 och 1774 till Kapkolonien, Ostindien och Kina.

På den första af dessa resor var det han till tidsfördrif sammanskref sin berömda resebeskrifning »Min son på galejan». Han är dessutom författare till en ofullbordad hjältedikt »Den Wiborgska smällen» samt till ett skådespel »Susanna», hvilket sistnämnda blifvit uppfördt i Stockholm åren 1779—1818 icke mindre än 51 gånger.

Anmärkas bör att »Min son på galejan» ej utkom i tryck förrän efter Wallenbergs död.

Just då han stod i begrepp att företaga sin 4:de ostindiska resa, utnämndes han i febr. 1777, vid ännu ej fyllda 31 års ålder, af konung Gustaf III till kyrkoherde i Mönsterås församling, hvilken befattning han tillträdde den 1:sta maj samma år.

Hans tjänstebefattning och verksamhet inom denna församling blef emellertid helt kort. Han afled nämligen härstädes af »röt- och gallfeber» redan påföljande år efter sitt tillträde till befattningen, den 25 aug. 1778, i en ålder af 32 år 5 mån., sedan han emellertid under sin kortvariga verksamhet som församlingslärare härstädes visat ett ovanligt nit i sitt kall, särskildt beträffande införande af god ordning, hvarom den tidens många och utförliga sockenstämmoprotokoll bära det tillförlitligaste vittnesbörd.

Enligt en anteckning i Mönsterås församlings kyrkoböcker blef kyrkoherden Wallenberg begravden den 8 september 1778 i Mönsterås gamla uråldriga kyrka och fick derstädes sin särskilda grafplats under kyrkans kor.

Då den gamla kyrkan emellertid 60 år derefter eller den 5 sept. 1842 började nedrifvas, förflyttades samtliga under kyrkans golf befintliga likkistor från deras ursprungliga plats och fördes till en gemensam graf å den gamla kyrkogården, hvilken graf gräddes just å den förutnämnda obemärkta gräsplanen i sydligaste hörnet af kyrkogården.

Att grafven är just här belägen, bestyrkes af ännu lefvande personers utsago, hvilka personligen öfvervoro och åsågo grafsättningen. Och att äfvenså kyrkoherden Wallenbergs likkista var en af dem, som sålunda förflyttades från den gamla raserade kyrkan till den förutnämnda grafplatsen å kyrkogården, bekräftas af en anteckning i Mönsterås församlings kyrkoböcker, hvilken anteckning är egenhändigt nedskrifven af dåvarande kyrkoherden i församlingen, teol. dokt. A. G. Elfström, och ordagrant är af följande lydelse:

»År 1842 den 5 septemb. börjades nedrifningen af Mönsterås gamla stenkyrka. Söndagen förut predikade undertecknad och uppläste efter predikans slut en berättelse om denna kyrkas ålder, reparationer och öden, så vidt man af gamla kyrkoböcker och andra handlingar kunnat få reda på. Samma dag förrättades härstädes nattvardsgång, vid hvilken något mera än 800 kommunikanter instälde sig.

Inom altarringen i koret och under de främsta kyrkogångarna voro omkring 70 likkistor, större och mindre, nedsatta i särskilda gravvar. En del af dessa öppnades, och till åskådarnes stora förundran förekom, att 3 eller 4 lik befunnos nästan oförändrade, så att deras anletsdrag och utseende kunde fullkomligt urskiljas. Särdeles var detta fallet med kyrkoherdarne Petrus Munsterus och Jakob Wallenberg. Den förra dog 1675 och hade således hvilat i sin graf 167 år. Hans ansigte äfvensom Wallenbergs hade så väl bibehållit sig att, om ritkunnig person varit för tillfället tillstädes, de hade kunnat porträtteras. Munsteri svepning, bestående af linne och svart sammet, var hel och efter utseende oförmultnad, med den förändring, att det hvita linnet antagit en gulaktig och den svarta sammeten en brunaktig färg. Anmärkas bör, att ytan af de nyssnämnda likens bibehållna anletsdrag var så skör och bräcklig att, då en närvarande person af nyfikenhet helt lindrigt med fingret vidrörde densamma, den tycktes vara af föga mer än ett äggskalets tjocklek, gick genast sönder och visade tomhet inunder.

Mönsterås den 5 maj 1871.

A. G. Elfström.
Th. D. et Pastor loci.»

Kyrkoherden Jakob Wallenberg hade aflidit ogift. En hans brorson var den bekante öfversättaren till Homeros Odyssé och Iliad, biskopen öfver Linköpings stift, Marcus Wallenberg. En son till biskop Wallenberg var den bekante stiftaren af Stockholms enskilda bank, Oskar André Wallenberg, född 1816, som efter att hafva tjänstgjort vid flottan, men derifrån tagit afsked som premierlöjtnant, derefter egnade sig åt affärsverksamhet och på sin tid intog ett mycket framstående rum såsom bankman, politiker, kommunalman och publicist.

II.

Författaren till »Min son på galejan» såsom sockenstämmoordförande.

Under Jakob Wallenbergs kortvariga verksamhet som kyrkoherde i Mönsterås, nämligen från 1 maj 1777 till 25 augusti 1778, hölls inom församlingen icke mindre än 5 särskilda sockenstämmor under hans ordförandeskap, då deremot tillförene knappast mer än en enda årligen plägat hållas.

Vid dessa sockenstämmor, dervid hvarjehanda församlingens angelägenheter afhandlades, väckte kyrkoherden Wallenberg själf en mängd särskilda förslag beträffande afskaffande af inom församlingen inrotade missbruk och införande af en förbättrad ordning.

Synnerligast ifrade han mot den öfverhandtagande dryckenskapslasten och synes äfven haft framgång i sina sträfvanden för förbättrade förhållanden i nämnda afseende.

I ett protokoll från prestmötesförhandlingarna i Kalmar 1777 heter det sålunda, på tal om förhållandena inom Mönsterås församling, »att kyrkoherden Wallenberg derstädes, sedan han kommit till pastoratet, börjat med nit och allvar vidtaga sådana mått, hvarigenom han förmodar, att det oskick, som hittills varit på Mönsterås sön- och helgedagar medelst dryckenskap, hädanefter skulle vara afskaffadt».

De ofvannämnda 5 sockenstämmoprotokollen äro samtliga skrifna med kyrkoherden Wallenbergs egenhändiga, särdeles prydliga och rediga handstil samt af honom själf undertecknade. De kännetecknas för öfrigt af en i dylika protokoll då för tiden mera sällan förekommande stilistisk förmåga, som äfven i sin mån påtagligen röjer den vane författarens klara, enkla och rediga framställningskonst.

Enär dessa protokoll sålunda äro ganska märkliga, icke blott såsom belysande Wallenbergs verksamhet i hans egenskap af församlingslärare, utan derjämte innehålla ganska mycket af rent kulturhistoriskt intresse, må några utdrag af desamma här ordagrant meddelas.

I protokollet, det första i ordningen, »hållet vid allmän och ordinarie valborgsmässosockenstämma uti Mönsterås kyrka den 1 juni 1777», heter det:

»Efter föregången påminnelse om enighet och skick, anmälde kyrkoherden, att han af vicarius pastoris, herr Göran Melin, och i vederbörandes öfvervaro mottagit kyrkans inventarium samt öfversett räkenskaperna, varande allt sammans i det skick, som på en särskild nota antecknas skulle, och kyrkans behållne kapital tvåtusen sjuhundra och fyrtio daler silfvermynt.

»Erinrade kyrkoherden att, all den stund så kallade rotemästare, eller tillsyningsmän, hvars göromål är att biträda vid kyrkoböters uttagande, förargelsers angifvande och mera sådant, som till god ordning lända kan, ännu icke finnas i församlingen förordnade, och sådana likväl böra tillsättas, så till följe af kungl. maj:ts nådiga resolution på presterskapets besvär år 1697 som efter hvad i andra kristliga församlingar brukligt är, alltså åläge det församlingens respektive ledamöter att i den delen vara omtänkte och nu genast sådana rotemästare eller tillsyningsmän förordna, föreslående kyrkoherden, det kunde en för hvarje rote i socknen antagas, men för Mönsterås köping tvenne, såsom efter allt utseende det stället, hvarest mesta tillsyn vore af nöden. Och som sådana rotemästare eller tillsyningsmän, enligt högstberörda kungl. förordning, äro tagne uti hans maj:ts besynnerliga hägn och förvar och äfvenväl få åtnjuta någon viss andel af de förefallande kyrkoböterna, såväl som sexmännen, så förmodade kyrkoherden, att de, som dertill kallas kunde, icke skulle visa sig motvilliga eller obenägne, viljande han särskildt underätta dem om hvad till sådan deras syssla hörer.»

Härtill samtyckte församlingen enhälligt, och blefvo de föreslagne rotemästarna genast tillsatta.

»Såsom kyrkan fordresammast stode i behof af stora och kostsamma reparationer, och man till deras bestridande borde vara omtänkt att få dess kassa i så godt stånd som möjligt är, så hemställde kyrkoherden församlingen, om icke den hittills vanliga 4 procents räntan på dess inom församlingen utlånta penningar numera borde förhöjas till 6 procent, såsom både tjenligt och lag likmätigt, samt att till följe deraf alla de, som redan ha, eller framdeles få låna ur kyrkans kassa, tillsägas att rätta sig derefter, kommande till den ändan de förra skuldsedlarna att förnyas och ställas på riksdaler, räntan beräknad från nuvarande första juni, hvilket till alla delar bifölls och stadfästes.

»På samma gång föreslogs jemväl, att en kollekt alla sön- och helgedagar måtte samlas för kyrkan, hvilket nu sker endast på vissa — kunnande, enär andra kollekter tillika uppbäras, tvenne hufvar gå omkring, och den första alltid bli för kyrkans räkning, som annorstädes sker, hvilket ock samtycktes af församlingen; och blefvo sexmännen samt rotemästarna förordnade att till skiftes gå med första hufven, då flere kollekter än kyrkans insamlas, men eljest, eller då en huf allena brukades, sker det efter vanligheten af klockaren.

»Widare påmintes kyrkoherden om en »stocks» inrättande och bad, att församlingen ville förordna någon, som borde bestyra derom, så att man till augusti månads början allra sist kunde ha en sådan färdig och på sitt ställe. Församlingen hade ingenting häremot och, sedan en af församlingens medlemmar lofvat skänka ekplankor dertill, förordnades en af rotemästarna att besörja om smidet, kommande omkostnaderna att ersättas honom af kyrkans medel.

»Som sakristian härstädes är obyggligt mörk, fuktig och kall, så att man hvarken kan sköta förefallande skrifningar som sig bör, eller skadeslös förvara kyrkans egendom, särdeles i kläder, hvartill ock kommer att helsan äfventyras; alltså understälde kyrkoherden församlingens respektive ledamöter, om icke någon anstalt nu i sommar borde vidtagas, hvarigenom flere eller större fönster kunde huggas på muren samt kakelugn insättas jemte det mera, som till rummets anständighet kunde prövas nödigt. — Bejakades allmänt.

»Erinrade kyrkoherden om sockenbud, förmanande dem som ha, eller få sjuka i deras hus, att de ville sådant i tid anmäla och icke dröja till yttersta stunden, såsom sådant vore stridigt både mot Guds ord, kungl. förordningar och sjelfva sakens ändamål. — Medgafs.

»Efterfrågades om någon af församlingen hade att angifva förargelser med fylleri, svordomar och annat oskick, hvilket kyrkoherden sjelf, såsom nyligen kommen till församlingen, ej kunde afveta, proponerande i den händelsen, det måtte någon tjenlig författning tagas deremot, dels med böters åläggande, dels med

stockestraff, varandes ingenting så angeläget som ordning och goda seders handhafvande i församlingen. — Saken togs i öfvervägande och resolverades som följer:

»Den, som utan laga förfall försummar gudstjensten, eller under densamma sitter på krogen eller andra ställen, plikte 2 dlr smt., förer han tillika oljud med fylleri, svordomar eller annat oskick, plikte dubbelt eller 4 dlr smt. Sker sådant andra gången, böte då, i förra fallet 4 dlr, i det senare 8 d:o, sker det tredje gången, sättes i stocken.

»Såsom förklaring häröfver anmärktes, att sabbatsdagen är att räkna från kl. 6 aftonen förut till kl 4 samma dag, varande allt oskick på den tiden, i eller utom kyrkan, vid samma vite förbjudet, kommande äfven de af sexmännen eller rotemästarne, som af flathet eller för vänskaps skull försumma deras skyldighet i detta mål, att anses lika med den brottslige; eger ock hvem som vill, rättighet att vara åklagare, då af böterne en tredjedel tillfaller angifvaren, 1 d:o kyrkan och 1 d:o socknens fattige.»

Vid samma sockenstämma förekommo jemväl lifliga och vidlyftiga förhandlingar rörande ett förestående klockareval, dervid kyrkoherden förfäktade den meningen, »att klockaren ovilkorligen skall vara färdig och skicklig till barns undervisning, helst som sådant här i församlingen befunnos högst nödigt». Och sedan en af de sökande till sysslan blifvit vald, »åtog sig kyrkoherden, på det med den åsyftade ungdomens undervisning i församlingen skulle skaffas någon frukt, att ej allenast tillhålla den nu förordnade klockaren till noga iakttagande af sin skyldighet i den delen, utan ville han ock sjelf befatta sig med in-seendet deraf, så att de bland församlingens invånare, som kunde vara hågade att anförtro honom sina barn, skulle till nöjes blifva betjenade».

Vid sockenstämma den 20 juli samma år fattades bland andra följande beslut:

»Beviljades, efter kyrkoherdens påstående och till så mycket bättre utkomst för socknens fattige, att torpare såväl som samtliga hemmansbrukare årligen skulle deltaga i ett frivilligt sammanskott, en och hvar efter råd och lägenhet, dock ingen mindre än för 1 kappe säd eller det som i värde svarar deremot, kommande de, som häruti brista eller tredskas, att för sig och sina vara uteslutne vid den årliga fattigmedlens utdelning.»

Ur sockenstämmoprotokollet för den 12 oktober samma år kan anföras:

»Klagades öfver en myckenhet löst folk på köpingen (Mönsterås), som der sätta sig ned och förorsaka hvarjehanda oskick och olägenhet, och beslöts derom följande: 1:o Att den af dem, som bevisligen kunde angifvas för snatteri, dryckenskap eller annat förargligt oskick, skulle första gången böta till kyrkan efter omständigheterna och andra gången drifvas ur församlingen. 2:o Att ingen lös eller obehörig person hädanefter hvarken sjelf bygga skulle, eller af någon husegare mottagas och hysas, förrän han hos kyrkoherden upptett behöriga bevis samt dertill erhållit församlingens tillstånd å allmän sockenstämma.»

Vid samma tillfälle »angafs en Carl Persson för obehörigt tillhåll med ett qvinfolk, Bergqvistan kalladt, och beslöts att de begge nu strax af rotemästarne på stället skulle åtvarnas samt, i händelse af motvillighet, sättas i stocken».

För första gången tillsattes samma år inom församlingen på kyrkoherdens förslag en särskild fattigdirektion och invaldes i densamma jemte kyrkoherden fyra af församlingens ledamöter.

Vid sockenstämma den 30 november samma år förekom bland annat följande:

»Begärde kyrkoherden, att de vanliga måltider vid husförhören, såsom både otenliga och kostsamma, måtte indragas eller åtminstone inskränkas till 3 ordinarie maträtter, kunnande det således indragna öfverflödet komma de fattige till godo i så måtto, att den eller de, som efter tur borde ha läsmötet i sitt hus, gjorde till dem någon föräring i förhållande mot besparingen. Men då församlingen häruti påstodo sin vanliga frihet, kunde ej annat erhållas, än att en tallrik skulle få gå omkring vid bordet, hvarpå en och hvar efter lägenhet utfäste sig att gifva något i penningar.

»Klagades öfver sqvaller och osanna ryktens utspridande, och beslöts i anledning deraf, att den som beträddes dermed, skall en eller flere söndagar 'sitta i stocken' med en tom skälla om halsen.»

Å sockenstämma den 28 juni 1778 föreslogs och bifölls, att medikamenter skulle uppköpas till de sjukas tjenst i församlingen på fattigkassans förslag, hvilka medikamenter vid tillfälle skulle vara att tillgå antingen i kyrkan eller hemma hos kyrkoherden, för de förmögnare mot betalning, men för de fattige för intet.

»Klagades öfver oanständigt utelöpande och sammangång under sommarnätterna af ungdom och tjenstefolk, hvarigenom mycket sjelfsväld och oskick föröfvades, särdeles med trädgårdars ofredande, och beslöts därför att den, som med sådant beträdes, skulle beläggas första gången med 4 dlr smts plikt, andra gången med 8 dlr och tredje gången med stockestraff, hvarvid utlofvades särskildt af kyrkoherden en belöning af 2 dlr smt till dem, som bevisligen upptäckte en trädgårdstjuif.»

»Påmintes om brist på nödiga handtverkare i församlingen, och bifölls att sådana kunde antagas och för socknens räkning skrivas, då de sig anmäla, särdeles en snickare, en skomakare och en smed.

»Klagades öfver otidigt löpande ur kyrkan vid stora kyrkodörren, hvarföre den förra plikten af en dlr smt ytterligare stadfästes, och sexmannen i Forssa förordnades att låta der uppsätta en bom, till förekommande af sådant löpande.

»Beslöts och afsades att afskedade båtsmannen Österqvist på Elgerums egor, såsom olagligen inkommen och förgärlig i lefverne, hade att sig ur församlingen begifva.»

Sist anförda protokoll af den 28 juni 1778 är, likasom de föregående, egenhändigt skrivet af kyrkoherden Wallenberg, men deremot undertecknad af ensamt komministern i församlingen, Peter Ekerot. Häraf synes som om kyrkoherden Wallenberg före detta protokolls justering nedlagts på sjuksängen, hvarifrån han sedan icke mera skulle uppstå. Som redan förut nämnts, afled han nämligen den 25 augusti samma år »af röt- och gallfeber», såsom det står antecknad i Mönsterås församlings kyrkobok, i en ålder af 32 år 5 mån., och begrofs den 8 nästpföljande september i Mönsterås kyrka.

J. W. G.

Tvenne antaflor.

Af C. O. Mannerfelt.

1. Erik Göstafssons (Stenbock) antafla å Torpa.

I tredje häftet af årgången III af Personhistorisk tidskrift sid. 134 finnes omnämnd en gammal antafla på Torpa gods i Vestergötland och såges det, att taflans rätta plats vore i en offentlig samling. Torpa är nu emellertid ett af de få jordagods i vårt land, som aldrig, sedan det 1450-talet bildades, gått i handel till oskyld, utan städse gått i arf (eller lösts) från föräldrar till barn, och som man kan hoppas, att dessa traditioner ännu länge komma att bevaras, är det ock föga sannolikt, att taflan kommer att byta om förvaringsplats inom den närmaste framtiden. Då den emellertid i personhistoriskt intresse väl är förtjänt af en beskrifning, lämnas härmed en sådan.

Taflans ålder torde kunna hänföras till tiden kort efter Erik Göstafssons (Stenbock), år 1599, inträffade död. Den är målad på duk, hållande i längd 1,67 och i bredd 1,19 meter. Namnen på Erik Göstafssons förfäder intill femte led (trettiofva anor) äro återgifna på henne inom små fyrkantiga skyltar, som äro ordnade på det för antaflor sedvanliga sättet. Taflans bakgrund är mörkgrå. Skyltarna äro hvita med en bård af rödbrun färg; namnen i desamma äro skrifna med den dåtida vanliga stilen; tidsbestämningar saknas. Sinsemellan förbindas skyltarna med målade smala, röda band. Öfver hvarje namn finnes ett porträtt och dessutom öfver de trettiofva öfversta namnen, liksom ock öfver namnen till $\frac{1}{1}$, $\frac{2}{1}$, $\frac{3}{1}$ och $\frac{4}{1}$ finnos i färger och metaller målade vapen. Hvad beträffar de förekommande porträtten, så torde man, utan att begå något misstag, kunna påstå, att de samtliga äro, ehuru med några små variationer, af blott tre olika typer, nämligen:

² Personernas namn betecknas i denna uppsats med siffror enligt Dr Ottokar Lorenz' system; se Person-Historisk Tidskrift, 1:sta årgången, sid. 202 o. f.

Detta porträtt finnes öfver namnen $\frac{2}{1}$, $\frac{4}{3}$, $\frac{8}{5}$, $\frac{16}{7}$, $\frac{16}{11}$, $\frac{16}{13}$, $\frac{16}{15}$, $\frac{32}{9}$, $\frac{32}{11}$, $\frac{32}{13}$, $\frac{32}{15}$, $\frac{32}{17}$, $\frac{32}{19}$ och $\frac{32}{21}$.

Typen ett: en man, bröstbild, face till vänster, rödlett hår och helskägg, iklädd rustning utan hjälm, högra armen böjd och i handen hållande ett slagsvärd, som lutar mot högra axeln.

Typen två: en man, bröstbild, face till vänster, rödlett hår och helskägg, iklädd en pälskappa med brunt bräm, kragen uppslagen bakom det obetäckta hufvudet, hvitt halskrås, högra armen böjd och i handen, som hålles mot midjan, en handske, vänstra åmen något böjd. Om halsen en eller två guldkedjor med vidhängande mynt (medalj).

Detta porträtt finnes öfver alla de manliga medlemmarne, som icke hafva typen ett.

Typen tre: en kvinna, knästycke, face till höger, iklädd hvit mössa, mörk dräkt med puffärmar, hvitt, högt halskrås, tvenne från halsen öfver bröstet nedhängande hvita band, händerna sammanknäppta öfver lifvet och om halsen en guldkedja med vidhängande smycke.

Detta porträtt finnes öfver samtliga kvinnonamnen.

Som modell för dessa tre typer hafva möjligen tjänstgjort trenne ännu i dag på Torpa befintliga gamla porträtt, och skulle så vara förhållandet, så är det ju troligt, att taflan ock är förfärdigad på Torpa.² För typen *ett* synes porträttet af Gustaf Olofsson (Stenbock), för *tre* hans hustru Brita Eriksdotter (Leijonhufvud) och för *två* deras son Erik hafva varit modeller.

Orsaken till att man icke nöjt sig med att öfver de manliga anherrarne blott återgifva en bildtyp, såsom öfver de kvinliga förfäderna, torde otvifvelaktigt haft sin grund uti den önskan att särskildt åskådliggöra hvilka, som haft riddarevärdigheten. Man finner nämligen, att under samtliga bilder af typen *ett* föregås namnet af epitetet »Her», och för så vidt det kunnat kontrolleras hafva ock dessa män varit riddare, nämligen herr Erik Göstafsson själf och $\frac{8}{7}$ Erik Carlsson (Vase). Hvad det senare fallet beträffar, så har inkonsekvensen säkerligen uppstått genom ett förbiseende af målaren. Hvad det förra åter beträffar, så är det påtagligt, att denna bild, som är något större än öfriga bilder af typ *två*, är en kopia af Erik Göstafssons på Torpa befintliga porträtt och, som detta ej framställer honom i rustning, så har målaren helt naturligt tagit det sådant som det var.

² Torpa var dock, såsom förbrutet gods, indraget till kronan åren 1600—1613.

I betraktande af taflans ålder är hon väl vårdad, men duken är på några ställen så medtagen, att den synes som ett tunt flor. På några ställen i öfversta raden liksom ock å namnskylten i nedersta raden har färgen dels lossat från duken och dels tagit skada, och äro bilder och skrift på dessa ställen utplånade. Möjligen hafva några af färgerna i vapnet under tidens lopp ändrat utseende. Detta är åtminstone fallet med silfverfärgen, hvilken nästan öfver allt blifvit svart, där den icke alldeles försvunnit. En del vapenfält synas nu svarta, som möjligen ursprungligen varit blåa, under det åter en del fält ännu bibehålla sin ursprungliga blå färg. Uti nedan förekommande vapenbeskrifningar återgifvas vapnen sådana de nu se ut.

Taflan har en enkel, omkring 7 cm bred, svart ram, som dock ej synes vara dess ursprungliga ram, enär taflan för att på bredden hafva kunnat inpassas i densamma måst något i sin högra kant hopvikas.

Inskrifterna äro följande:

»Her Erich Giöstafson, Ridder, [Friherre]
till Öhresten, Cron[beck — — — Lagman i]
Wästergötlandh.»

- $\frac{2}{1}$. »Her Gustaff Olsson, Ridder, Fryherre till Lheena och höfuidzman
vpå Elfzborgh.»
- $\frac{2}{3}$. »Frw Britta Erichzdodter.»
- $\frac{4}{1}$. »Oluff Arfuidson.»
- $\frac{4}{2}$. »Frv Kirstin Haraldz-
dotter.»
- $\frac{4}{3}$. »Herr Erich Abram-
sonn.»
- $\frac{4}{4}$. »Frv Brita Erichzdotter.»
- $\frac{8}{1}$. »Arfuit Knuttson
höfvidz-
man på Öresten och
Lagman i Tiohereder
Lag[saga].»
- $\frac{8}{2}$. »Frw Anna Giöstafs dotter.»
- $\frac{8}{3}$. »Haraldh Laake.»
- $\frac{8}{4}$. »Frv Ingridh Nilse doter.»
- $\frac{8}{5}$. »Her Abram Christierson.»
- $\frac{8}{6}$. »Frv Brijta Månsadotter.»
- $\frac{8}{7}$. »Her Erich Carlsson.»

- ⁸/₈. »Frv Anna Carlsdotter.»
¹⁶/₁. »Knut Arfuidzon.»
¹⁶/₂. »Fru Kierstin Erlandzdodter.»
¹⁶/₃. »Heer Giöstaff Olson till Tåfta.»
¹⁶/₄. »F: Ingierith Bengttzdodter.»
¹⁶/₅. »Karll Laake.»
¹⁴/₆. »F. Cisilia Torbiörnns dotter.»
¹⁶/₇. »Nils Person till Gåsauath.»
¹⁶/₈. »F. Maridta Larsadotter.»
¹⁶/₉. »Christiern Gregerson.»
¹⁶/₁₀. »F. Märta Paders dotter.»
¹⁶/₁₁. »Her Måns Bengtson.»
¹⁶/₁₂. »Frv Märta Månsedotter.»
¹⁶/₁₃. »Her Carll Christiernson.»
¹⁶/₁₄. »Frv Ebba Erichzdoter.»
¹⁶/₁₅. »Her Carll Bengtsonn.»
¹⁶/₁₆. »Frv Kristina Dagesdotter.»
³²/₁. «Arfuith Arfuitson.»
 Vapen (otydligt)¹: svart sköld med guld (-sparre, märke efter en stjärna under sparren (Store).
³²/₂. »F: Ka[r]in Gunner Gylte dotter.»
 Vapen: fyrdelad sköld, öfre högra och nedre vänstra fälten guld, de två öfriga svarta, öfver hjälmen fem påfågelsfjädrar, den mel-
 lersta och de båda yttersta svarta, de öfriga af guld.
³²/₃. »H: Erlandh Knuttson till Sunholmen.»
 Vapen: röd båt utan stam i guldfält, ofvan hjälmen en adlig krona
 och därofvan en röd båt.
³²/₄. »F— — —» (utplånadt.)
 Vapen (otydligt): skölden klufven, det högra fältet af guld, det
 vänstra svart (natt och dag i längden).
³²/₅. (otydligt.) »[Olu] f [Jön]nsa.»
 Vapen (otydligt): skölden delad, nedra fältet visar spår af att vara
 schackspelsrutadt (svart och guld); ofvan hjälmen två vesselhorn,
 det högra öfre hälften af guld, nedre svart, det vänstra tvärtom
 (Stenbock).
³²/₆. »F: Est — — — — her — — — — —»
 Vapen: skölden af guld, med en svart (möjligen förut af silfver)

¹ Vid vapenbeskrifningen har användts terminologi i enlighet med »Svensk Heraldik» af B. Schlegel och C. A. Klingspor. Upsala 1874.

snedbjälke från höger, belagd å dess öfre kvarvarande del med en röd sparre, nedra vänstra hälften af skölden utplånad. Öfver hjälmen tre fjädrar i färgerna svart, guld, rödt, från höger räknadt. (Silfversparre?).

$\frac{32}{7}$. »Her [Bengt] Vddeson.»

Vapen: klufven sköld, fältet till höger af guld med en half lilja, fältet till vänster äfven af guld med två röda snedbjälkar från höger; ofvan hjälmen två vesselhorn, det högra öfre hälften af guld, nedre svart, det vänstra öfre hälften röd, nedre af guld; (vinstorps-släkten).

$\frac{32}{8}$. »F: Kierstin — — — — her Staffan Vlfssons dotter.»

Vapen: en tillbakaseende svart ulf i guldfält; hjälmen otydlig.

$\frac{32}{9}$. »Haraldh Laake.»

Vapen: skölden styckad, nedre fältet svart med en half guldlilja, öfre fältet rödt med en vit hög- eller falkliknande fågel; ofvan hjälmen en gyllene hel lilja mellan två standar, det högra rödt, det vänstra af guld.

$\frac{32}{10}$. »Fru Märta.»

Vapen: en blå sköld med två strängar i guld, mellan strängarna tre stigande bockhufvuden (?), öfver hjälmen fem fjädrar i guld.

$\frac{32}{11}$. »Torbiörn slätt.»

Vapen: ett gumsehufvud i svart fält, ofvan hjälmen två bockhorn af silfver.

$\frac{32}{12}$. »Fru Ingert Biörn Bergesons dot.»

Vapen: ett grönt blad (lind?) i rödt fält, ofvan hjälmen två röda vesselhorn.

$\frac{32}{13}$. [Per] Nilssa till Gåsauath.»

Vapen: en guldpil med spetsen upp i rödt fält; ofvan hjälmen en guldpil mellan två vesselhorn, hvilka i sin öfre hälft äro af guld och i den nedre röda.

$\frac{32}{14}$. »F. Märta.»

Vapen: en aftagande silfvermåne med människoansikte i blått fält, ofvan hjälmen fem standar, hvars dukar äro delade på längden, öfre hälften vit, nedre blå.

$\frac{32}{15}$. »Laräntz Pyck.»

Vapen: rödt fält med en silfvermussla, ofvan hjälmen två vesselhorn, det högras öfre hälft silfver och nedre röd, det vänstra tvärt om.

$\frac{32}{16}$. »F. Anna»

Vapen: ett blått fält med två förgyllda snedbjälkar eller strängar från höger och mellan dessa en otydlig figur, troligen en fisk med vingar; ofvan hjälmen två horn, hvilkas öfre hälft är af guld, nedre röd.

- ³²/₁₇. »Gregor Cristierson.»
Vapen (otydligt): öfver hjälmen synes ett halft förgylt lejon (Leijonhufvud).
- ³²/₁₈. »F. Margareta [Bro]d[er Svens]sons [dot] ter.»
Vapen: rödt ox- eller tjurhufvud med förgyllda horn i svart fält; ofvan hjälmen två vesselhorn, det högras öfre hälft röd, nedre guld, det vänstras öfre hälft guld, nedre svart.
- ³²/₁₉. »Pädher Erichson.»
Vapen: ett rödt bockhorn i guldfält; ofvan hjälmen samma bild. (Ugerop.)
- ³²/₂₀. »F. Christina Tordh [Svens]sons dotter.»
Vapen: en förgylld sparre och därunder en sjuuddig silfverstjärna i svart fält; ofvan hjälmen en sjuuddig silfverstjärna.
- ³²/₂₁. »Her Bengt Sten Sonn.»
Vapen: skölden delad, öfre fältet af guld, nedre svart; ofvan hjälmen en adlig krona och däröfver elfva förgyllda fjädrar, ställda fyra, fyra och tre mellan två standar, hvars dukar äro delade på längden, öfre hälften guld, nedre svart.
- ³²/₂₂. »F. Anna h:r Måns [Finve]dhsons dotter.»
Vapen: skölden klufven, högra fältet af guld med en upprättstående röd leopard, vänstra fältet svart med en half förgylld lilja; ofvan hjälmen två vesselhorn, det högras öfre hälft af guld och nedre röd, det vänstras öfre hälft blå, nedre guld. Bägge hornen hafva på yttre sidan fyra fyrkantiga lappar, som till höger äro färgade i rödt, guld, rödt och guld, till vänster guld, svart, guld och svart.
- ³²/₂₃. »Her Måns Giösta fson.»
Vapen: en styckad sköld, öfre delen röd, nedre af silfver; ofvan hjälmen två röda vesselhorn.
- ³²/₂₄. »F. Christina her — — — — Bosons dotter.»
Vapen: en förgylld lejonörn (?) i rödt fält, ofvan hjälmen två, starkt mot hvarandra böjda, med kors afslutade horn, på hvilka äro ställda tolf små, utåtvända flaggor (sex på hvart horn), hvar annan flagga röd, hvarannan af guld (Blå-släkten?).
- ³²/₂₅. »Her C[hrister Nilsson] Suerig Rikes drotz.»
Vapen: snedbjälke från höger, antingen af silfver eller svart, öfra fältet blått, nedre rödt, midt i vapnet en förgylld »vase»; ofvan hjälmen en »vase» mellan två vesselhorn (Vasa-ätten).
- ³²/₂₆. »F. Ma[rgaretha Johans]sons dotter.»
Vapen: tre svarta orrar, ställda två och en i guldfält; ofvan hjälmen en adlig krona och sju förgyllda fjädrar (Moltke).
- ³²/₂₇. »Her Erik Krum[e]dyke.»
Vapen: ett grönt träd i svart fält; ofvan hjälmen två bockhorn.
- ³²/₂₈. »F. Beata af Baierenn.»
Vapen: skölden klufven, högra fältet af guld med tre röda rutor,

- vänstra fältet af guld med två svarta bjälkar; ofvan hjälmen sex fjädrar, ordnade i skaftad »fläkta».
- $\frac{32}{29}$. »Her Bengt Vdhson.»
Vapen: se beskrifningen $\frac{32}{27}$.
- $\frac{32}{30}$. »f Kirstin Her Staffan Vlfsons dotter.»
Vapen: en tillbakaseende upprättstående svart ulf i guldält; ofvan hjälmen en liknande bild.
- $\frac{32}{31}$. »Herr Daghe Giöstaffson.»
Vapen: en röd sparre i guldält; ofvan hjälmen två vesselhorn, det högras öfre hälft guld och nedre röd, det vänstra tvärtom.
- $\frac{32}{33}$. »Fr. Botil — — — — son dodter.»
Vapen: se $\frac{32}{15}$.

2. Knut Nilssons (Lilliehöök) antafla från Hillareds kyrka.

I G. Anrep: »Svenska adelns ättartaflor» finnes om ofvanstående person blott antecknadt, att han skref sig till Frugården och Tengenästorp (ell. Tengenedstorp), att han lefde utan tjänst och afled 1626, att han före 1594 antog katolska läran, men undantogs ifrån det 1595 vid Söderköpings riksdag utfärdade förbudet mot samma lära, gick sedermera ur riket till Polen, att hans barn antogo namnet Lilliehöök samt att han var gift med *Anna Olofsdotter*, dotter till Olof Andersson (Oxehufvud) till Säby. Med Kinds härads domböcker 1609—28 som källa kan följande tillägg göras till *Knut Nilssons* (Lilliehöök) biografi. Från 1609 och intill sin död bevistade han nästan årligen såsom »öfvervarande man» tingen i Kinds härad och erhåller alltid uti dombokens förteckning öfver bisittarne främsta rummet näst medlemmarne af Stenbockssläkten på Torpa. Han synes sålunda varit en i sin ort framstående man, men utöfvade aldrig där något annat ämbete, än då han någon gång tjänstgjorde såsom ställföreträdande fogde eller kronans befallningsman. I domböckerna finnes intet, som antyder, att han var katolik. Däremot finnes ofta omtaladt den på Gälared tjänstgörande huskaplanen, som gifvetvis var af den ortodoxa läran. Jämte Gälared ägde Knut

Nilsson strögods i Kinds och Marks härad, men nämnes denna tid aldrig såsom ägare till Frugården eller Tengenestorp. Af sina fränder Anders Persson (Lind) till Gerum och dennes son Erik till Gerdso (Hjertsbo) och af Anders Eriksson (Lilliehöök) till Näs (Näsboholm) köpte han gods för omkring 1500 d:r smt åren 1619 och 1621 i Marks härad. Efter Knut Nilssons död den 29 januari 1626 uppstod en ägotvist med grannen Gustaf Eriksson (Stenbock) på Torpa, då ett vittne bland annat afgaf följande för Knut Nilssons minne fördelaktiga vittnesmål, nämligen att »salig Knut Nilsson hade god vänskap med alla sina omliggande grannar i all sin listid både med krono, skatte och frälse (bönder), därför kunde ingen af dem sätta sig emot honom, utan han hade sitt inrymme på öjer samt i sjön med fiske, hvar honom syntes och förr klandrades aldrig om något fiskeri, det han förmärkte förrän nu för några år sedan». — Knut Nilsson begrofs slutligen i Hillareds kyrka, där han sannolikt själf låtit tillreda den graf, som där ännu finnes i behåll under kyrkans golf. Hans fader Nils Pedersson hade före honom ägt Gälared, som kommit till släktens ägo genom arf från familjen Gylta. Till minne af Knut Nilsson har kort efter hans död, möjligen vid begrafningen, förfärdigats och i Hillareds kyrka upphängts en antafla¹. Taflan är ytterst enkel, dock ej utan en viss smak, förfärdigad af trenne breda gran- eller furubräder, som utan spåntning sammanfogats förmedelst på baksidan spikade ribbor och tvenne ramliknande lister på bredsidoerna. Taflans längd är 3,22 och dess bredd 1,36 m. Målningen är utförd i vattenfärger med mörk bakgrund. Ursprungligen har endast funnits den på midten af nedre långsidan befintliga namnskylten med däröfver befintligt vapen samt det därifrån uppstigande trädet. Tvenne gånger har taflan undergått grundliga renovationer och vid båda tillfällena försetts med nya bilder och anteckningar.

Den första renovationen har utförts kort efter öfverste Nils Knutsson Lilliehööks hustrus, Virginia Hand, år 1681 inträffade död. Härvid har taflan försetts med *tvenne släktträd*, ett till höger och ett till vänster om anträdet. Konstnären, som utfört detta arbete, har tydligen stått betydligt under sin äldre yrkesbroder i konstkicklighet, hvilket särskildt märkes på trädens klumpiga form, jämförda med det äldre trädets. Hvad som måste väcka förvåning är, att typen på den skrift, som användts i namnskyltarna, synes vara densamma på taflans ursprungliga del

¹ Taflan förvaras numera i Göteborgs museum.

och på hvad som tillkommit vid 1:sta renovationen (se bifogade hänvisningstafla A—R). Detta torde endast kunna förklaras på det sätt, att antingen alla namnen på taflan ommålats eller ock att samma stil afsiktligt efterbildats vid den 1:sta renovationen. Det förra synes dock troligt bl. a. af den omständigheten, att släktnamn finnas använda icke blott för släkterna Gylta, Ribbing, Sture m. fl., som verkligen begagnade sådana vid den tid, då taflan förfärdigades, utan äfven för släkterna Lilliehöök, Store och Stjerna m. fl., som först senare antogo tillnamn. Särskildt står man undrande inför att tillnamnet »Natt och Dag» begagnats, som först började allmänt användas under 1700-talet.

Den andra renovationen har utförts år 1743 på föranstaltande af dåvarande ägaren till Gälared, Grefve Carl Bonde och hans hustru Ingeborg Lilliehöök samt omfattat taflans reparation och förseende med den inskrift, som finnes på bifogade hänvisningstafla under litt. a—d. Typen på den skrift, som härvid användts, är en annan än den, som begagnats 1626 och 1681.

Taflans ursprungliga inskrift.

1. »H: Knvt Nilson liliehök till giälare etc
Fädernes och Mödernes Ahner.
Bleff död d. 29 Januarij Anno 1626.
ligger här Begrafwen.»
Vapen: skölden styckad, öfre fältet blått med en hökliknande fågel med nedböjdt hufvud, nedre fältet rödt med en half hvit lilja; öfver hjälmen tvenne vesselhorn: det högra, öfre hälften röd, nedre hvit, det vänstra tvärtom och däremellan en hökliknande fågel med upprätt hufvud och till hälften utsträckta vingar.
- 2.¹ »H: Niels Person lilie:
hök till giälare:»
Öfver namnskylden tvenne vapen: det till höger lika med vapnet 1; det till vänster en sexuddig gul stjärna i blått fält; ofvan hjälmen en sexuddig stjärna mellan sex standar (Stjerna).
- 2.² »F: Karin Karlsdotter store till:
giälare:»
Öfver namnskylden tvenne vapen: det högra med en hvit sparre i rödt fält, under sparren en hvit femuddig stjärna, ofvan hjälmen en femuddig stjärna mellan tvenne vesselhorn, hvaraf det högra med öfre hälften hvit, nedre blå och det vänstra tvärtom (Store); det vänstra med tre gula blad, ställda två och ett i blått fält,

¹ Personerna i antaflan sifferbetecknas enligt D:r A. Lorenz' system; se Person-Historisk Tidskrift, 1:sta årgången, sid. 202 o. f.

ofvan hjälmen ett grönt blad mellan tvenne vesselhorn, som äro lika med näst föregående (Ribbing).

- $\frac{1}{4}$. »H: peder Brynte son liliehök
till Tråfwa och giälare.»
- $\frac{1}{2}$. »F: Rangela Anders dotter stierna
till Tråfwa och giälaredh.»
- $\frac{1}{3}$. H: Karl torson stoore till
Torstorp:»
- $\frac{1}{4}$. »F: Märta Rebbing till
Torstorp.»
- $\frac{3}{1}$. »H: Brynde Bertilson
liliehök till Vploo.»
- $\frac{3}{2}$. »F: Edela nils dotter
till wploo.»
- $\frac{3}{3}$. »H: anders Person
stierna till Håff:»
- $\frac{3}{4}$. »F: Kirstin Esbiörns dotter
Bååth till Håff:»
- $\frac{3}{5}$. »H: Toor Biornson store
Till torstorp:»
- $\frac{3}{6}$. »F: Khirstin Krabbe till
Torstorp:»
- $\frac{3}{7}$. »H: Knut Rebbing till
Festeredh:»
- $\frac{3}{8}$. »F Khirstin giöstaf dotter
till Festeredh:»
- $\frac{16}{1}$. [»H: Bertill] person
[liljehök till] Kolbeck»
Vapen lika med det vid 1 beskrifna.
- $\frac{16}{2}$. »F. gunnil Torbiörns
dotter slätt till
Kolbeck»

Vapen: skölden delad, nedre fältet är schackspelsrutadt hvitt och rött, öfre fältet blått och däruti ett gumsehufvud; öfver hjälmen tvenne hvita vesselhorn.

- $\frac{16}{3}$. »H: Nils päderson
till gåsvadh»
Vapen: en gul pil i rött fält med spetsen uppåt; ofvan hjälmen en pil mellan tvenne vesselhorn, hvilkas öfre hälft är gul och nedre röd.
- $\frac{16}{4}$. »F: Märta piik till
gåsevadh»
Vapen: en vit snäcka i rött fält, ofvan hjälmen tvenne vesselhorn, det högra öfre hälften gul, nedre röd, det vänstra tvärtom.

- $\frac{16}{8}$. »H: peder Nilsen till
Håff»
Vapen lika med det vänstra vid $\frac{2}{1}$ (Stjerna).
- $\frac{16}{8}$. »F: Ingri gylte
till Håff»
Vapen: skölden fyrdelad, första och fjärde fälten röda, andra och tredje gula; ofvan hjälmen tvenne vesselhorn, det högra öfre hälften gul, nedre röd, det vänstra tvärtom.
- $\frac{16}{7}$. »H: Esbiörn Bååth till
ådöö.»
Vapen: en röd båt i gult fält; ofvan hjälmen en röd båt.
- $\frac{16}{8}$. »F: Sigrd Krumme
till ådöö.»
Vapen: tre hvita gäddtänder i grönt fält; ofvan hjälmen en gäddtand mellan två gröna vesselhorn.
- $\frac{16}{9}$. »H: Biörn Swenson
till torstorp»
Vapen: lika med det högra, som beskrifvits vid $\frac{2}{2}$ (Store).
- $\frac{16}{10}$. »F: Khirstin Jöns dotter
sture till torstorp.
Vapen: tre blåa sjöblad, balkvis ställda i gult fält; ofvan hjälmen tvenne gula vesselhorn.
- $\frac{16}{11}$. »H: Bengt Krabbe
till Kiärr i hallandh»
Vapen: skölden delad, öfre fältet hvitt, nedre rödt, öfver båda fälten är balkvis ställdt ett svärd med fästet nedåt och omgifvet af en grön krans; ofvan hjälmen ett svärd mellan tvenne vesselhorn, hvars högra öfre hälft är vit och nedre röd, det vänstra tvärtom.
- $\frac{16}{12}$. »F: gunnil gunnars-
dotter gylte till
Kiärr.»
Vapen: lika med det vid $\frac{16}{6}$ beskrifna.
- $\frac{16}{13}$. »H: Peder Ribbing
till Festeredh»
Vapen: lika med det vänstra vid $\frac{2}{2}$ (Ribbing).
- $\frac{16}{14}$. »F: Märta Boos dotter
natt och dag till
Festeredh:»
Vapen: skölden delad, öfre fältet gult, nedre blått; ofvan hjälmen strutsfjädrar mellan två standar, det högra rödt och blått, det vänstra tvärtom.
- $\frac{16}{15}$. »H: giösta Matson
Bodde j Finlandh.»
Vapen: en sexuddig vit stjerna i ett styckadt fält, det öfre rödt,

det nedre blått; ofvan hjälmen en sexuddig stjärna mellan två vesselhorn, det högra rödt och blått, det vänstra tvärtom.

¹⁶/₁₆. »F: Brijta peder John
sons doter på
Flijsult.»

Vapen: en röd båt med fjäderprydda stammar i blått fält; ofvan hjälmen blåa fjädrar.

Första renoveringens inskrift.

- A. [Den]na Släkte Tafla haffver Öfver[st . . .] Wäl[borne] Her Knut
L[iliehök] låtit Renovera den Femte [. . . An]no 168[.]
- B. »H: Knut Nilson Liliehök til giälare död A:o 1626
hans hustru war F: Anna Oluff dotter
oxehufvud. Blef död A:o 1646. ligga här
Begraffne. Hade desse 4 Barn tillsamman.»
Vapen: till höger samma vapen som vid 1, med undantag af att
öfver hjälmen finnes en hvit lilja mellan två standar, det högra
blått och rödt, det vänstra tvärtom (Lilliehöök); till vänster ett
rödt oxhufvud i blått fält, öfver hjälmen två röda horn (Oxe-
hufvud).
- C. »H: Nils Knutson
Liliehök»
- D. »H Oluff knutson
Liliehök död ogift
— — — — —»
- E. »F. Karin lilie Hök som
ätte H. Erik Hindrickson
Reuter död A:o 1656»
- F. »I Cherstin Knuts
Dotter Liliehök.»
- G. »H: Nils Knutson liliehök till giälared död A:o 1662
hans husfru war Fr wirgina hand till giälared
Bleff död A:o 1681 ligga här Begrafne
hade desse 11 Barn tillsammans.»
Vapen: till höger samma vapen som vid A (Lilliehöök); till
vänster en hvit hand (insidan), tummen till vänster i rödt fält;
ofvan hjälmen en hand mellan tvenne röda vesselhorn (Hand).
- H. »H: Knut Nilson liliehök till gälared.»
- I. »H: Johan liliehök död ogift i Malmö A:o 1677.»
- J. »H: linnart liliehök död ogift på Rodö (?) A:o 1680.»
- K. »H: Gabriel Nilson Liliehök till giälare.»
- L. »H: Carl Erik liliehök död ogift wid Arméen i Skåne Anno 1676.»
- M. »Fr: Kherstin liliehök som åte Oluf Rosensierna död Anno 1672.»

till inskrifterna på Lilliehöökiska antaflan från Hillareds kyrka.

Stockholms öfverståthållare.

Af N. v. D.

Grefve Göran Gyllenstierna.

Redan länge hade den gamla, förnäma ätt, som sedan efter vapnet kallade sig Gyllenstierna, i Danmark intagit en aktad och ansedd ställning, då en af dess medlemmar, Erik Eriksson, i midten af 1400-talet öfverflyttade till Sverige, hvarest han ingick äktenskap med en dotter till konung Carl VIII Knutsson och blef ledamot af Svea Rikes råd. En ättling af honom i tredje led, Nils, steg sedermera till riksdrots och friherre. Den sonson Göran blef amiral och landshöfding samt gifte sig med den berömde statsmannen Johan Skyttes dotter Anna, med hvilken han erhöi tvenne söner, som båda i ständig, trogen samverkan, ehuru helt visst i vida olika grad, skulle komma att märkligt ingripa i tidens historia.

Den äldre af sönerna, Göran, föddes i Dorpat 1632 och bedref grundliga studier först i Upsala, der han jemväl utgaf en »Panegyricus ad Reginam Christinam», samt derefter vid utländska universitet. Sålunda finna vi honom 1651—52 i Leyden. 1654 skall han hafva vistats i Padua och der äfven hafva valts till prorektor. Återkommen till fäderneslandet anställdes han 1655 som kammarherre hos konung Carl X och inträdde samtidigt som extra ordinarie i Kansliet. Efter endast två års tjenstgöring derstädes utnämndes han 1657 till landshöfding i Kronobergs län. I denna befattning qvarstod han till 1664, då han i ledigheten efter den till riksråd befordrade Clas Rålamb blef landshöfding i Upland och tillika Upsala akademis curator. Två år senare inkallades han i rådet, der 1668 hans yngre broder Johan äfven tog inträde.

I de partistridigheter, hvilka vid denna tid söndrade det svenska rådet, hade bröderna Gyllenstierna sin plats så att säga på förhand bestämd. Härstammande från en stolt och mäk-

GÖRAN GYLLENSTIERNA
ÖFVERSTÅTHÅLLARE I STOCKHOLM 1678—1682
(OLJEMÅLNING Å GRIPSHOLM)

tig adelsslägt voro de för visso aristokrater och det så goda som trots någon. Men i deras aristokratiska uppfattning hade, måhända genom den kraftfulla, högt bildade, i sin faders grundsatser uppfostrade moderns inflytande, jemväl ett demokratiskt drag inkommit. Sålunda se vi dem tidigt framträda som anhängare af adelns inbördes jemlikhet och som förklarade motståndare till högadelns och särskildt grefvarnes företrädesrättigheter. Sjelfva deras bördstolthet, förstärkt af den hos dem högt utvecklade sjelfkänslan, dref dem att i liflig harm uppressa sig mot de öfvermodiga anspråken hos dessa grefvar, ofta af yngre och mindre lysande härkomst än friherrarne Gyllenstierna, anspråk, hvilka i allmänhet understöddes och gynnades af det högaristokratiska och storpolitiska parti inom regeringen, som väl i de flesta fall derstädes bestämde besluten och som stod under rikskanslern M. G. De la Gardies ledning. Redan denna omständighet bidrog mäktigt att föra bröderna Gyllenstierna i oppositionspartiets armar. Men härtill kommo äfven andra och mera betydande skäl. Enkla, flärdfria, fosterländskt sinnade, som Göran och Johan Gyllenstierna voro, kunde de icke utan förtrytelse se den misshushållning, den egennyttan, den svaghet och det lättsinne, som i allmänhet kännetecknade det De la Gardieska partiet i dess utöfning af makten. Å andra sidan anslogos de otvifvelaktigt af det politiska program, som, fordom framställt af riksskattmästaren G. Bonde, väl ännu efter hans död i hufvudsak ledde det en gång af honom bildade motsatta rådspartiet. Att göra Sverige starkt och oberoende var denna politikens mål, fredens bevarande, sträng hushållning och reduktionens fullföljande dess medel. Allt närmade dem i sjelfva verket till sagda parti, på hvars sida de äfven under de följande åren i allmänhet kommo att strida, tillförande detsamma alltid en högst afsevärd förstärkning om också långt ifrån alltid segern.

Det var särskildt en punkt i detta partis program, åt hvars förverkligande Göran Gyllenstierna under de följande åren kom att egna sin sträfvan. Det var reduktionsfrågan. Den 1655 beslutade reduktionen, under förmyndareregeringens första år med en viss ifver omfattad, hade, sedan nitet snart nog svalnat, derefter kommit att föra ett temligen tynande lif. Omsider ledde dock sparsamhetsvännernas föreställningar i förening med det finansiella betrycket och farhågorna för ett framtida ansvar derhän, att denna fråga för en tid åter trädde i förgrunden och blef föremål för regeringens speciella uppmärksamhet. I samman-

hang härmed utsågs 1668 Göran Gyllenstierna till president i Reduktionskollegium. Med stort nit grep han sig an sin nya uppgift och gjorde »så mycket honom möjligt var för att pådrifva detta verk». Men hans embetsbröders snart åter inträdande liknöjdhet eller rättare sagdt motvilja mot hela saken kunde icke undgå att förlamande inverka på arbetet. Sålunda finner man också kort derefter Reduktionskollegium klaga, att de rådsherrar, hvilka voro medlemmar af detsamma, ej ens brydde sig om att infinna sig vid dess sammankomster. Trots alla svårigheter blef likvisst reduktionen med större kraft än förut bedrifven, sedan Göran Gyllenstierna fått »guvernera hela väsendet». Dock först, sedan Carl XI sjelf öfvertagit regeringen och lånat ifrågavarande verksamhet sitt mäktiga stöd, kom det verkligt nytt lif i densamma; först då kunde man rätteligen med Göran Gyllenstierna säga, att i sjelfva verket »reduktionen begynte».

Den tidpunkt, då den unge konungen skulle sjelf fatta regeringstömmanne, hade af bröderna Gyllenstierna, som så ofta förgäfves i förmyndareregeringen sökt vinna framgång åt sina styrelsegrundsatser, säkerligen ifrigt efterlängtats. Helt visst hoppades de, att hos honom finna mera villighet att lyssna till deras råd, mera benägenhet att underkasta sig deras ledning. Också synas de tidigt hafva trädt i förbindelse med den ynglingaskara, som utgjorde konungens närmaste omgifning och om hvilken det förmäles, att den, fientligt sinnad mot högadeln och dess gynnare i förmyndareregeringen som den var, under det dagliga förtroliga umgänget i hans barnsliga sinne flitigt sådde det misstroende och den ovilja mot de höga herrarne, som en gång skulle för dessa blifva så olycksbringande. Gemensamt hat och gemensamma förhoppningar förenade härvidlag dessa till ålder och samhällsställning så olika män, och ej osannolikt är, att det också var deras kraftiga samverkan, som vid det omsider inträffade regeringsskiftet lyckades göra om intet alla det De la Gardieska partiets försök att medelst vissa tillägg till konungaförsäkran ytterligare begränsa konungens myndighet. Mindre framgång hade deremot bröderna Gyllenstierna, då de, såsom det berättas, vid samma tillfälle, med användande af »alla streck och medel» sökte förmå Carl XI att vägra sitt godkännande af förmyndareregeringens förvaltning. Alla deras ansträngningar voro denna gång förgäfves, och, långt ifrån att kunna störta sina motståndare och samtidigt sjelfva vinna makten, drabbades de nu af den bittra missträknigen att se sin främste och farligaste

ovän, rikskanslern, sätta sig i besittning af denna så ifrigt åtrådda makt och snart blifva konungens allrådande minister. Det har uppgifvits, att harmen häröfver hos dem gått ända derhän, att den gjort dem till hätska vedersakare af den konungamakt, de förut sökt värna, och hvilken de nu lika energiskt sträfvat att försvaga eller rent af omstörta för att på dess spillror grunda den aristokratiska republiken. Dylika beskyllningar för antimonarkiska stämplingar skulle sedan alltjemt förfölja de båda bröderna under deras återstående politiska bana och icke en gång upphöra då, när de nått sina önsknings mål och blifvit Carl XI:s högst betrodde män. Härflytande ur partihatets och den personliga fiendskapens grumliga källor torde desamma dock böra mottagas med mycken försiktighet. Också har intet som helst bevis för deras sanningsenlighet, ens vid nu ifrågavarande tidpunkt, kunnat anföras.

Tvärtom finnes det mycket, som talar deremot. Bröderna Gyllenstierna synas aldrig hafva befunnit sig i något spändt förhållande till den unge konungen utan alltjemt af honom omfattats med förtroende och vänskap. Göran bibehölls som ledare af reduktionen och fick i denna sin otacksamma verksamhet tillgodonjuta konungens välbehöfliga bistånd. 1674 blefvo båda bröderna härjemte upphöjda i grefligt stånd, hvarförutom jemväl åtskilliga andra kungliga ynnestbevis under denna tid tillfölla dem. Att de det oaktadt hörde till de missnöjda och, som det med stor sannolikhet uppgifves, till de verksamaste deltagarne i de intriger, som afsågo att störta den förhatlige De la Gardie, torde ej förvåna. Deras äregirighet var helt visst föga tillfredsstäld, så länge de saknade ledande politiskt inflytande, men äfven i detta hänseende skulle snart deras dag komma.

Det var kriget, som för dem skulle öppna vägen till maktens höjder. När Carl XI, bragt nära förtviflan genom de slag på slag följande motgångarne och det sorgliga tillstånd, hvari han fann rikets försvarskraft genom förmyndareregeringens vanvård försatt, seende allt omkring sig svigta, hvarpå han hittills trott och förlitat sig, sökte ett stöd och en hjälp i den öfverhängande faran, var det till Johan Gyllenstierna han vände sig i sin nöd. Ett bättre val hade han säkerligen heller icke kunnat göra, ty ingen man fans väl i Sverige, som kunde mäta sig med honom i statsmannasnille och kraft. Från denna tid 1676 och till sin död kan denne store man med allt skäl betraktas som den egentlige ledaren af fosterlandets öden.

Den nära öfverensstämmelse såväl till lynne och böjelser som ock till åskådning och grundsatser, som städse herskat mellan de båda bröderna och under deras föregående verksamhet alltid nära förenat dem, hade snart till följd, att Göran kallades att biträda sin broder i dennes höga värf som konungens rådgifvare. Då han var den ende af rådsherrarne, som den om sin makt ömtålige gunstlingen fördrog vid sin sida, kom sålunda under de följande krigsåren konungens konselj i sjelfva verket att utgöras af de båda bröderna. Det var dock Johan Gyllenstierna, som ensam förblef den egentlige styrande ministern. Åt Göran öfverlät han endast chefskapet öfver vissa förvaltningsgrenar. Sålunda erhöll denne 1677 ledningen af flottans ekonomiska angelägenheter, i sammanhang hvarmed han fick besörja utrustningen af den nya eskader, som nämnda år skulle utsändas mot fienden. Härjemte blef han ledamot af och sedermera äfven i den af andra värf upptagne riksskattmästarens ställe ordförande i Kammarkollegium. Samtidigt qvarstod han alltjemt som president i Reduktionskollegium samt som guvernör öfver drottning Kristinas underhållsländer, hvilken befattning han sedan 1674 innehafte.

Den ej obetydliga arbetsbörda, som sålunda lagts på hans skuldror, skulle komma att ytterligare ökas. 1678 kallades han nämligen till öfverståthållare i Stockholm. I nära tre och ett halft år beklädde han nu detta embete, men de mångfaldiga göromål, hvarmed han på andra håll var öfverhopad, lemnade honom tvifvelsutän föga tid att egna åt hufvudstadens angelägenheter. Anledningen, hvarför han, som redan innehade så många och viktiga sysslor, ytterligare betungades med denna, var säkerligen af politisk art. Hos bröderna Gyllenstierna hade under maktens utöfning och under intrycket jemväl af förmyndarestyrelsens fel och missgrepp den öfvertygelsen snart mognat, att Sveriges välstånd och sjelfständighet endast skulle kunna varaktigt befästas under en stark konungamyndighets hägn. Den aristokratiska författningen med dess mångvälde och deraf följande splittring och svaghet hade i deras tanke visat sig oduglig och borde därför störtas. Då adeln var stolt och mäktig, skulle emellertid en dylik omhvälfning måhända ej kunna genomföras, utan att man nödgades lita till våldet. Hufvudstaden skulle under sådana förhållanden sannolikt blifva skådeplatsen för den afgörande striden. Det var därför, af stor vikt, att i spetsen för dess styrelse stod en kraftfull, hänsynslös och de nya ideerna obrots-

ligt tillgifven man, och af ännu större vikt, att från denna post aflägsnades en så bestämd och så framstående motståndare som den nuvarande innehafvaren af densamma, Clas Rålamb.

Under en tidrymd af omkring trenne år synes nu Göran Gyllenstierna hafva förenat samtliga dessa viktiga embeten och otvifvelaktigt näst sin broder varit den mäktigaste undersåten i riket. Men broderns 1680 plötsligt inträffade död skulle snart förändra allt. Hade nu Göran varit en man af verkligt framstående egenskaper, hade han haft något af sin broders statsmannasnille, skulle väl ingen varit närmare än han att upptaga dennes mantel, att fullborda broderns af döden afbrutna stolta gerning. Han hade ju varit den, som framför alla andra åtnjutit den aflidnes förtroende, varit den främste medarbetaren i alla hans planer och företag. Ingen borde därför så väl som han känna de stora tankar, som hvälfte sig i detta genialiska hufvud, ingen vara bättre i stånd att utföra dem. Men otvifvelaktigt var Göran Gyllenstierna en man af medelmåttig begåfning, en nitisk verkställare af andras vilja och ingenting annat. Carl XI, som under de gångna åren väl lärt känna honom, fann honom synbarligen ej lämpad att öfvertaga någon större rol i den omdaning af de svenska samhällsförhållandena, som brodern planlagt och som nu, sedan segern skänkt konungen popularitetens allt betvingande makt, skulle genomföras. Ej ens de embeten, som vid sidan af rådsvärdigheten blifvit Göran förlänta, tilläts det honom nu att behålla. Han beröfvades i stället inom kort det ena efter det andra.

Ännu en tid fick han likväl kvarstå som president i Reduktionskollegium, hvars verksamhet alltjemt fortgick vid sidan af den 1680 tillsatta Reduktionskommissionen. Likaså bibehöll han sin befattning som öfverståthållare till 1682, då han i stället, än en gång efterträdande Clas Rålamb, blef president i Göta Hofrätt, ett embete, som han dock aldrig kom att utöfva. I stället förblef han i Stockholm som ledamot af rådet, varande en af de få rådsherrar från förmyndareregeringens dagar, som 1682 fingo ingå i den enväldige konungens nybildade rådkammare, det kongliga rådet. Han synes äfven tagit flitigt del i förhandlingarna derstädes samt räknats till det parti, som, fientligt mot den före kriget följda franskvänliga politiken, arbetade för Sveriges nära anslutning till Österrike och Holland.

Öfver hans sista år kastade den 1680 beslutade nya reduktionen sin dystra slagskugga. Redan då frågan om densamma vid

nämnda års riksdag af de ofrälse stånden blifvit väckt, hade Göran Gyllenstierna i hela dess vidd insett den fara, som derigenom hotade såväl honom sjelf som hela adeln. Han hade äfven lifligt framhållit densamma för sina embetsbröder i rådet, manande dem att genom ett frivilligt afträdande af en del af de erhållna donationerna besvärja stormen och rädda hvad räddas kunde. »Jag befarar», hade han dervid yttrat, »att om edra excellenser icke visa sig vilja något afstå, så lära ständerna göra det som värre är och taga bort allt.» Hans profetiska ord hade visserligen gjort intryck men dock ej kunnat förmå det vacklande, obeslutsamma rådet att förena sig om ett bestämdt erbjudande i sagda syfte, hvilket måhända kunnat afvärja det mot aristokratien riktade fruktansvärda anfallet. Trots hans varningar hade det dyrbara ögonblicket försummats, och till följd deraf också ett reduktionsbeslut genomdrifvits, som i synnerhet genom det hänsynslösa sätt, hvarpå det sedan kom att tillämpas, skulle till ruinens brant bringa en stor del af denna nyss så rika och mäktiga adel, deribland äfven Göran Gyllenstierna.

Härtill bidrog dock icke ensam reduktionen. Äfven den samtidigt beslutade räfsten rörande förmyndarnes förvaltning hade sin andel deri. Visserligen hade Göran hört till dem, hvilka i allmänhet i rådet fört sparsamhetens talan, men detta hindrade icke Stora kommissionen att »stundom på ganska svaga skäl» i flera fall ålägga honom ansvarsskyldighet. Medvetandet, att han tidigare varit en af dem, som med största ifver yrkat på såväl reduktion som förmyndareräfst, dessa nu för honom sjelf så ödesdigra åtgärder, gjorde helt visst icke hans börda lättare, i synnerhet som hans många fiender ingalunda sökte dölja sin skadeglädje öfver det i deras tanke rättvisa straff, som sålunda drabbade honom. Han träffades så hårdt af dessa slag, att man 1685 trodde, att han skulle nödgas göra cession. Följande år afled han i Stockholm, 54 år gammal, men ännu så sent som 1689 fick hans sterbhus af reduktionskommissionen mottaga nya efterräkningar å ansevärliga belopp.

Göran Gyllenstierna synes icke hafva varit någon sympatisk personlighet. Till det yttre skildras han som en grofhuggare, som ohöflig och obehöfvad. I sällskap var han i allmänhet tystlåten, »för att sålunda dölja sin dumhet», säger en samtida tillhörande motpartiet. Af en annan beskylles han för »macchiavellism» och att för tillfredsställande af sin ärelystnad »vara i stånd till hvarje elakhet, missbrukande således de härliga gåfvor naturen gifvit ho-

nom». Som man finner, har hans intellektuella begåfning blifvit föremål för ganska olika omdömen, båda helt säkert i hög grad öfverdrifna. Sanningen torde här som vanligt vara att söka mellan de två ytterligheterna. Hans oegennyttas ansågs härjemte mycket tveifvelaktig. Det bör dock framhållas, hurusom under den hätska partikampen i dessa reduktionens dagar man i allmänhet var föga skonsam mot sina motståndare men i stället genast färdig att mot dem utslunga de ärerörigaste tillvitelser. Det fans i sjelfva verket intet ondt, som man ej trodde dem vara i stånd till. Det gick ju ända derhän, att man öppet anklagade bröderna Gyllenstierna för stämplingar ej allenast mot konungens myndighet utan äfven mot hans lif och detta till och med vid en tid, då de åtnjöto dennes högsta ynnest och hade intet att vinna men allt att förlora genom hans död. Trots sin orimlighet hafva dessa anklagelser, ofta upprepade, äfven vunnit tilltro och länge för efterverlden lyckats fördunkla den store statsmannen och fosterlandsvännen Johan Gyllenstiernas bild.

I vida mindre mån har Görans minne häraf berörts. Men också var han en vida obetydligare politisk personlighet. Hans bana som sådan stod helt och hållet i beroende af broderns, och han erinrar i detta hänseende på ett slående sätt om planeten, som kretsar kring den strålande solen och af densamma lånar sin glans. När Johans sol slocknat, var det äfven förbi med Görans lysande period. Han nedsjönk åter till den jemförelsevis obemärkta ställning, som han utan broderns medverkan måhända aldrig kommit att lemna, och som antagligen bäst egnade sig för hans begåfning om också icke för hans äregirighet.

Som embetsman torde han likvisst haft sina förtjenster, hvarjemte han synes hafva varit en man af praktiskt förstånd och goda kunskaper. Att han på en gång kunde uppbära så många maktpåliggande embeten vittnar också otvetydigt om mycken verksamhetsdrift och arbetsduglighet, på samma gång som det ock förklarar, hvarför han såsom öfverståthållare ej förmått lemna några varaktiga minnen af sin förvaltningstid.

Gift sedan 1657 med Barbro Margareta Banér efterlemnade han 3 döttrar och 2 söner. En af sönerna blef äfven riksråd liksom ock dennes son, med hvilken Göran Gyllenstiernas grefliga ätt utslocknade.

Johan Berendes.

Släkten Berendes eller Berndes, såsom namnet äfven skrives, inkom från Tyskland med Johan Berendes d. ä., som af Gustaf I blifvit utsedd till lärare för denne konungs yngre söner. Han steg sedan i graderna, var en tid ståthållare i Reval och förvärfvade 1574 adlig värdighet. Sonen Joachim blef kammarråd och äfven han ståthållare samt gifte sig med Anna von Rosen, med hvilken han 1603 erhöll en son, i dopet uppkallad efter farfadern.

Efter i hemmet grundlagda studier begaf sig den unge Johan 18-årig till Nederländerna att derstädes fullborda sin utbildning. Hemkommen ingick han i krigstjenst och blef 1627 kaptenlöjtnant vid general Duvalls regemente, der han följande år steg till kapten. I denna egenskap sändes han 1630 af konung Gustaf II Adolf till »alla Sveriges landshöfdingar och ståthållare att indrifva räntan till Riksens krigsstats provision». Det utmärkta sätt, hvarpå han fullgjorde detta uppdrag, skall hafva väckt den store konungens synnerliga belåtenhet äfvensom hos honom framkallat beslutet att i den civila administrationen hädanefter draga fördel af Berendes' talanger. Han skall äfven hafva utsett den unge kaptenen till innehafvare af det kammarrådsembete, som denne dock först efter konungens död 1633 fick tillträda.

Det var under ytterst bekymmerfulla omständigheter Berendes begynte sin nya verksamhet. Genom sitt kraftiga ingripande i den europeiska storpolitiken hade det fattiga, hittills förbisedda Sverige väl med ens uppstigit till en stormakt, men med den nya maktställningen följde nya förpliktelser och dermed äfven finansiella bördor, som landet endast med största svårighet förmådde bära. Såsom medlem af det embetsverk, som hade alla ärenden rörande rikets drätsel sig uppdragna, fick det nya kammarrådet också nu fullt upp att göra. Dock visade han sig snart sin plats vuxen och rättfärdigade i full mån de förväntningar, som blifvit fästa vid hans person. De från denna tid förvarade rådsprotokollen gifva oss en föreställning om arten och mångfalden af de göromål, hvarmed han nu öfverhopades. Gång på gång ser man honom sålunda inför rådet företräda för att lemna begärda upplysningar, göra nödiga framställningar eller afgifva äskade förslag. Än gälde det bästa sättet för skatternas indrivande, än tillgodogörandet af någon af kronans öfriga inkomster. Än åter

var det frågan om truppernas beklädnad och utrustning, om underhållet af de i främmande land förlagda svenska garnisonerna eller andra till krigsförvaltningen hörande ärenden. Än tillspordes han helt allmänt, »hvad råd han visste att få penningar, proviant eller ammunition» till årets fälttåg. Af sagda protokoll framgår äfven tydligt nog det förtroende, som af de styrande efter hand allt mer och mer begynte sättas till Berendes' goda omdöme, insigter och nit.

Berendes' språkkunskap jemte öfriga framstående och vinnande egenskaper föranledde hans användning härjemte såväl i åtskilliga diplomatiska uppdrag som äfven i andra beskickningar. Sålunda sändes han 1633 till Ryssland att notificera Gustaf II Adolfs död och, som det synes, samtidigt arbeta på det under dåvarande förhållanden så viktiga befastandet af det goda förhållandet till nämnda grannstat. Dessutom blef han vid flera tillfällen brukad att å regeringens vägnar mottaga och underhandla med främmande makters hit anlända sändebud. 1635 skickades han till Finland och Liffland att tillse, hur mycket manskap ytterligare derifrån skulle kunna utskrifvas, äfvensom besörja detsamma skyndsamma försättande i stridsdugligt skick. 1638 uppdrogs jemväl åt honom att sammanträda med danske konungens ombud för att gemensamt med dem fastställa rågången mellan Sverige och Norge. I sammanhang härmed betroddes han med ett annat värf, äfven det vittnande om det anseende, han hos de styrande synes hafva åtnjutit. Han skulle nämligen under sin vistelse i Norrland sätta sig i förbindelse med dervarande tjenstemän och med dem öfverlägga om erforderliga åtgärder för de med stora svårigheter kämpande och till en del med fullständig undergång hotade städernas upphjelpande, för qvarnars och andra nyttiga verks anläggande, för skolväsendets och predikoverksamhetens vidmakthållande m. m. eller i allmänhet för befrämjande af denna hittills så försummade landsdels såväl materiella som andliga odling.

Äfven i riksdagslifvet hann Johan Berendes vid sidan af sina maktpåliggande och mångahanda embetsgöromål att taga en verksam del. I början torde dock ej hans parlamentariska nit varit stort, ty vid 1629 års riksdag finnes han hafva blifvit bötfäld, »för det han aldrig kom tillstädes». Men från och med följande riksdag år 1633 se vi honom samvetsgrant bevista alla ständernas sammankomster och snart vid desamma tillvinna sig en framstående ställning. Ofta finnes han sålunda insatt i de talrika

utskott, som för öfverläggning med rådet eller med de öfriga stånden i någon viss fråga eller för beredning af något särskildt ärende alltemellanåt plägade på riddarhuset utses. Åtskilliga gånger finnes han äfven hafva fört ordet å tredje riddarhusklassens vägnar och formulerat dess votum samt i allmänhet flitigt hafva tagit del i ståndets öfverläggningar, dervid ofta förvisso kraftigt förfäktande adelns privilegier men tillika varmt förordande de uppostringar, som syntes vara af nöden för fullföljande af den stormaktspolitik, Sverige med sådan ära beträddt.

Hans stora embetsmannaduglighet och ovanliga begåfning hade emellertid begynt mer och mer fästa vederbörandes uppmärksamhet vid hans person. Också finner man af rådsprotokollen, snart sagdt så ofta ett embete af någon betydighet blifvit ledigt, Berendes nämnd bland dem, som vid dess återbesättande främst borde komma i åtanke. Så blef han föreslagen till innehafvare af den synnerligen grannliga befattningen som hofmarskalk hos den oroliga enkedrottning Maria Eleonora, till guvernör öfver Estland, till legat vid fredsunderhandlingarne i Tyskland, till landtmarskalk vid 1642 års riksdag m. m. och städse vitsordades i rådet hans stora förtjenster, på samma gång svårigheten att ersätta honom i den syssla, han redan beklädde, mer än en gång framhölls.

1639 förflyttades han emellertid som vice president till den nyinrättade Bergsöfverstyrelsen det s. k. Bergsamtet och fick snart tillfälle att i detta nya embete visa samma framstående egenskaper, som utmärkt hans redan tillryggalagda tjänstemannabana. Tillika utnämndes han 1641 till landshöfding öfver »Kopparberget, Salebergs och Näsgårds län». Sitt residens tog han nu i Falun, hvilken ort, då endast en bondby, han på några år lyckades förvandla till »en manerlig stad med tjenliga gator, våghus och andra nödiga byggnader, så att den kunde i sirat och skicklighet skattas bland de förnämligaste af Sveriges uppstäder». Enahanda omtanke och verksamhetsifver, han för den nya stadens uppkomst sålunda lagt i dagen, egnade han äfven åt länet i dess helhet främst dock åt grufdriften inom detsamma. Särskildt blef Falu koppargrufva föremål för hans trägna omsorger och detta med den framgång, att koppartillverkningen derstädes inom kort fördubblades. I afsigt att underlätta tillförseln af bränsle inom länet inrättade han äfven derstädes ett ved- och kolkompani samt vidtog härjemte åtskilliga andra åtgärder till denna landsorts fromma och befolkningens belåtenhet.

Dock, högre uppgifter väntade den utmärkte mannen. 1651 inkallades han i rådet samt erhöll tillika direktionen öfver rikets bergverk och presidentskapet i Kommerskollegium. Följande år utnämndes han den 29 Januari till öfverståthållare i Stockholm men afled redan den 10 Februari samma år, hvadan hufvudstaden sålunda aldrig kom i tillfälle att tillgodogöra sig hans framstående administrativa talanger¹.

Johan Berendes eller Hans Berndes, som han gemenligen torde hafva benämnts, var en af dessa ovanligt dugande och driftiga embetsmän, hvarpå detta tidehvarf tyckes hafva varit mer än andra rikt, och af hvilkas insigter och arbetskraft de makthafvande äfven så väl synas hafva förstått att på vexlande, men städse fordrande poster, draga den största möjliga nytta. Hos alla dessa män fans dock ej den fysiska styrka, som satte dem i stånd att bära den stora arbetsbörda, som sålunda kom att läggas på deras skuldror. Till dem, som dignade under tyngden af densamma, hörde äfven Berendes. Hans helsa bröts af det ansträngande arbetet och de bekymmer, som dermed följde, och då han kallades att i de högsta värf tjena sitt land, hann han knappast tillträda desamma, innan han ej mer än 50-årig skördades af döden. Med sina öfriga utmärkta egenskaper skall han äfven hafva förenat personlig älsk-värdhet och humanitet. »Ingen hafver han skarpt och imperiöst tilltalt eller med snäsning och snöpligt svar afvist, utan hört med tålmod och näppeligen någon rådlös ifrån sig gå låtit», heter det om honom och, tillägges det, »så blef han hög och låg, fattig och rik fast lika kär», ett för visso för denna tid sällsynt och för alla tider vackert och hedrande eftermäle.

Gift först med Margareta Wildeman och efter hennes tidiga fränfalle 1634 med Ingeborg Kurck efterlemnade han tvenne döttrar, hvilka 1654 samtidigt med faderns halfbroder öfversten Fabian Berendes blefvo upphöjda i friherrligt stånd.

¹ Något porträtt af honom har tyvärr ej kunnat anskaffas.

**Egenhändiga annotationer^{*} af medlemmar af
grefliga ätten Ekeblad om dess närmaste
anförvandter.**

År 1692 stod mit Bröllop På slottet i Stockholm den 19 April.
Hedvig Mörner.

År 1693 Fek jag en Dotter i Tyskland och Stade d: 29 Juni, samma
år blef Hon död i en ort i Tyskland som hette Redebast den 30
Sept: hvarifrån hon hemfördes och begrofs i Strö kyrkia, vid Stola.
Hedvig Mörner.

År 1694 den 25 November om en Söndag klåckan 5 på Olstorp om
aften blef min Hustru förlossad med en liten dotter som blef kallad
Beata; Gud Alsmäktig låte henne upväxa — Guds Namn till ära, och
sina föräldrar till huggnad, för Christi skull.
Clas Ekeblad.

År 1697 den 29 September Michelsmessodagen som var en onsdag
midnads tid, blef min kjära Hedevis förlossad med en liten flicka på
Olstorp, som blef kallad Hedevis Ullerica, Gud den högste han öfver-
hölge henne med Sin Heliga Andas Nåd, att låta henne tillväxa i alla
Christeliga dygder, den Store Guden till pris och Sina föräldrar till
huggnad och glädje för Christi skull.
Clas Ekeblad.

År 1699 den 6:te Augusti om en Söndag blef min kjära Hedevis för-
lossad middags tid med en liten son, som blef kallad Jan Christopher,
Gud vare ärat evinnerliga för Sin Nåd och Välsignelse, och låte den
lilla gossen upväxa i Guds fruktan och alla Christeliga Dygder, Gud
till Ära och sine föräldrar till huggnad och glädje, och om det är min
Guds Nådiga Villje och den lilla till nytta, så ber jag min Jesu att
du ville unna honom lifstiden och Välsigna honom.

Clas Ekeblad.

År 1702 den 29 Januarii blef min lilla Carl född på Olstorp och dog
året derefter, Gud frögde hans själ.
Hedvig Mörner.

År 1705 den 2 September blef min lilla dotter Johanna Christina
född på Olstorp, Gud för Christi skull låte henne lefva, Ditt heliga Namn
till Ära, och sina föräldrar till huggnad och glädje. Thet hör min Gud
i Jesu namn.
Hedvig Mörner.

År 1707 Den 1 Martii uti Elbingen blef min kjära Hedevis efter ut-
stånden Svårighet endteligen förlossad, med en fullkommelig dock
efter Guds behag dödfödd flicka, Gud frögde hennes själ för Christi
skull.
Clas Ekeblad.

^{*} Dessa anteckningar finnas i en gammal s. k. »Carl XII:s bibel», som eges
af insändaren.

År 1708 Den 30 Martii blef min lilla son Clas Ekeblad född uti Elbingen, Gud den allra Högste unne oss then Nåden att få beholla honom, och gifve Sin Nåd och Andå att uppfostra honom, Gud till Åra och sine föräldrar till glädje, det beder jag för Christi skull. Amen.
Clas Ekeblad.

År 1709 Den 1 Julii blef min lilla Clas Christopher föd i Elbingen om morgonen kläckan 6, Gud för Christi skull låte honom lefva Ditt heliga Namn till åra, oss till hugnad, sig sjelf till salighet, och det för Christi skull.
Clas Ekeblad.

År 1711 Den 20 September blef jag förlossad med en dödföd gässe på Mauritzberg, Gud fröjde hans själ för Christi skull.
Hedvig Mörner.

År 1715 Den 10 Februarii om en torsdag klockan $\frac{1}{2}$ Ett eftermiddagen blef min kjära Hedevig väl förlossad med en liten dotter i Örebro, vid namn Christina Magdalena, Gud låte henne uppväxa till sina föräldrar glädje.
Clas Ekeblad.

År 1737 den 23 Februarii afsomnade i Stockholm Hans Excellence Ricks-Rådet Gref Clas Ekeblad efter en ärefull vandel af 68 år, och blef begravnen i Sunnersbergs kyrcka, Gud fröjde dess själ evinnerligen.
Clas Ekeblad.

År 1751¹ afsomnade i Herranom dess Grefvinna Fru Hedevig Mörner i en ålder af åttatio två år, Gud fröjde hennes själ evinnerliga.
Clas Ekeblad.

År 1741 den 26 Novembris hade jag i Herrans namn bröllop i Stockholm, med Fröken Eva De la Gardie, Riks-Rådets och Öfverste Marskalkens Gref Magni Julii De la Gardies och Grefvinnan Hedvig Catharina Lilljes andra dotter.
Clas Ekeblad.

År 1742² den 6 September klockan 6 om aftonen, under min varelse vid Kungl. Franska Hofvet, blef min kjära hustru uti Stockholm lyckeligen förlossad med en son som straxt deruppå uti efterföljande faddrars, nemligen Riks Rådets Baron Axel Löfvens, Fältmarskalkens Baron Huggo Hamiltons och Hof Cancellerns Gref Carl Friedrich Pipers, samt min Fru Moders, min Systers Hedvig Ekeblads, och min svägerskas Frökens Brita Sophia De la Gardies närvaro, blef till Dop och Christendom befordrad och kallad Claes Julius. Den högsta Guden låte honom uppväxa uti alla Christeliga Dygder, och förlåne honom Sin Nåd att kunna tillbringa sin lefnad, dess Namn till Åra, sine föräldrar till hugnad, sig sjelf till salighet och förmohn, sin nästa till hjelp och nöije, och sitt fädernesland till någon nytta.
Clas Ekeblad.

År 1745³ den 19 Aprill klockan 9 om morgonen föddes vår lilla dotter Friedrica Ullerica i Stockholm, Gud den allra Högste förlåne

¹ I ättartaf. står 1753.

² I > > den 8 Sept.

³ I > > den 8 April.

henne sin välsignelse, att uppväxa och tillbringa sin lefnads tid här i Världen i Gudsfruktan och Dygd. Henne vederfors den Nåden, att utaf henes Kongl. Höghet vår nådiga Kron Printssessa blifva buren till Dop uti Hans Maj:sts Audience Rum på Slottet, och eger till Faddrar Hans Kongl. Maj:it sjelf, och hans Kungl. Höghet Arf Fursten; De öfrige voro Riks Rådet Baron Gustaf Rosén, uti eget och min svägers Gref Ponti Dela Gardies ställe; Riks Rådet Gref Adolph Mörner uti eget och min Broders Christopher Ekeblads ställe; Riks Rådinnan och Fältmarskalkinnan Duker, Grefvinnan Hedevig Willhelmina Oxenstjerna; för sig sjelf och Grefvinnan Hedevig Catharina Lillie min svärmoder, Hofmästarinnan Grefvinnan Hedevig Wrangel, och Ricks Rådinnan och Öfverste Marskalkinnan Tessin, Grefvinnan Ullerika Louise Sparre.

Clas Ekeblad.

År 1746 den 30 Maji klockan emillan 3 och 4 om eftermiddagen blef min kjära hustru förlossad i Stockholm med en Dotter, som den 1 derpå följande Junii blef döpt och kallad Hedevig Catharina. Faddrar voro General Adjutanten Gref Adam Horn, Öfverste Lieutnanten Baron Carl Johan Mörner, Fendrichen vid Kungl. Gardiet Baron Friedrich Silfverhjelm, Grefvinnan Eva Bjelke; Min svägerska Fröken Hedevig Catharina Dela Gardie; Fröken Siri Margareta Mörner. Den högste förläne vår lilla dotter Sin Nåd och Välsignelse, att uppväxa, uppfödas och fullända sin lefnad uti Gudsfruktan och Dygd.

Clas Ekeblad.

År 1747¹ Den 2 September blef vår Dotter Eva Magdalena född, och den 5 derpå följande September döpt i närvaro af efterföljande Faddrar; Landtmarskalken Frih: Mat: Alexander von Ungern Sternberg. Öfversten Hans Mörner, och Baron Friedrich Silfverhjelm; I Gref Carl Julii Dela Gardies och Majoren Erik Månson Ulfsparrés ställe; Riks Rådet Carl Erenpreutz Fru, Fröken Hedevig Dela Gardie i Hof Fröken Hinrika Juliana von Lievens ställe, och Hof Fröken Ernestina Dorothea Grisheim. Gud den högste förläne denna vår Dotter Sin Nåd och Välsignelse att Gudfrugtigt och Christeligen lefva och Saligen Dö.

Clas Ekeblad.

År 1748 den 24 Augusti klockan 6 om morgonen blef m: kjära hustru lyckeligen förlossad med en Dotter som den 26 derpå följande Augusti blef döpt och kallad Beata Charlotta i följande Faddrars närvaro, nemligen Riks Rådets, Öfverste Marskalkens, samt Riddarens och Commendeurens Baron Vilhelm Ludevig Taubes; Riks Rådet Riddarens och Commendeurens Baron Anders Johan von Höpkens, i eget och Riks Rådets och Riddarens och Commendeurens Fabian Vredes ställe; Gref Ponti De la Gardies i Gref Ullrich De la Gardies ställe; Grefvinnan Horlemans Hindrika von Lievens, Hoffröknarnas Ullerika Strömfeldts och Catharina Charlotte Taubes. Den högste förläne denna vår Dotter sin milderika Välsignelse i en Christelig och Dygdig lefnad här i Verlden, och en salig död, när som döden skiljas skall.

Clas Ekeblad.

¹ I Ättartafl. står den 3 Sept.

År 1750 den 23 Februarii klåckan åtta om morgonen blef min kjära hustru förlossad med en Dotter, som dagen deruppå den 24 blef Christnad och kallad Agneta Sophia. Mansfaddrar voro Riks Rådet Fabian Vrede, Riks Rådet Baron Nils Palmstierna, Presidenten Baron Erland Broman, Hofmarskalken Baron Gustaf Horn, Fruentimbers faddrar Gref Axel Vrede Sparres Grefvinna Augusta Törnflyckt, Gref Adolph Mörners Grefvinna Agneta Ribbing, Hof Fröken Agneta Strömfelt och Fröken Magdalena Stenbock. Den högste förläne denna vår kjära dotter Sin Nåd, att upväxa till en Christlig och dygdig lefnad, och omsider till en Salig Död.

Clas Ekeblad.

År 1752 Den 4 Januari klockan 3 $\frac{3}{4}$ om morgonen blef min kjära Eva förlossad med en dotter, som den 6:te Januarii derpå blef döpt och kallad Ebba Maria. Manfaddrar voro Öfver Ståthollaren Baron Fuchs, Ryttmästaren vid Lif Regementet Baron Carl Adam Silfverhjelms, och Öfver Adjutanten Gref Carl Gustaf Bark. Fruentimbers Faddrar, min svägerska grefvinnan Gustafviana Oxenstierna, Fröken Magdalena Stenbock och min svägerska Fröken Hedeveg De la Gardie. Den Högste giöre denna vår Döters lefnad dygdig, Christlig och lycklig, och hennes död omsider salig.

Clas Ekeblad.

År 1754 den 2 October klåckan half 3 om morgonen blef min kjära Eva förlossad med en dotter i Stockholm, som döptes den 4 October, och kallades Brita Louisa. Faddrar voro Riks Rådet Baron Scheffer, och min sväger General Majoren Gref Axel Fersen, Riks Rådinnan Rosén och HofFröken Beata Charlotta Taube. Den högste Guden låte denna vår lilla Dotter lefva välsignad och dö Saligen.

År 1755¹ den 4 December klockan 8 om morgonen afled i Herranom vår lilla dotter Brita Louisa efter koppor, af torsken och oxeltänder. Gud frögde hennes själ. Hon begrofs i Stockholm i S:t Jacobs kyrka den 6 December följande.

År 1764 Den 21 Augustii skiedde min äldsta dotters Friedrica Ullericas Bröllop på Stohla med Capitainen Hindrich Johan Fock; Den högste förläne dertill sin millderika Välsignelse och låte dem länge lefva tillsammans i Gudsfrugtan, Ägta kärlek, hälsa, nöje och välmågo.

Clas Ekeblad.

År 1771.² Den 9 october afled i Stockholm och i Rådkammaren Min i Lifstiden kiära Fader Riks Rådet, Cantzellie Presidenten, Åbo Academie Cancelleren, Riddaren och Commendeuren, samt Cantzelleren af alla Kongl. Maj:ts orden Gref Clas Ekeblad. Gud frögde dess själ Evinnerliga.

Clas Julius Ekeblad.

År 1769 Firades min Sisters Hedeveg Catharinas Bröllop med Herr Grefven och Kammarherren Carl Piper i Stockholm hos hans Excellence m. m. Gref Axel Fersen.

År 1771 Afled i Herranom min syster Ullerica Ekeblad, hvilken var gift med Capitain och Riddaren Fock, och efterlämnade 2:ne döttrar

¹ I ättartafl. står 1756.

² I " " den 3 okt.

Eva Elisabeth och Hedevis samt en son som dog ganska ung. Hennes dödsstund timade på Siggatorp den 24 Julii. — Afled den 23 Junii samma år på Öredahl min Syster Charlotta hvilken egde Herr Öfversten och Riddaren Gref Creutz, utan barn. Gud fröjde båda deras själar i sin glädje.

Clas Julius Ekeblad.

År 1775.¹ Den 4 Maji Torsdag firades mitt bröllop med Hof Fröken Brita Margareta Horn, dotter af Herr Riks Rådet Riks Stallmästaren, Öfverste Marskalken, samt Riddaren och Commendeuren af Kungl. Maj:ts Orden Herr Grefve Adam Horn och Grefvinnan Anna Ch: Meijerfelt på Friedrichshof hos Hennes Kungl. Maj:ts Änkedrottningen Louisa Ullerica. Hertig Carl af Södermanland var i min Faders ställe, och Bröllopet skiedde i hela Kungl. Familiens härvaro, Gud förläne sin mildrika välsignelse.

Clas Jul: Ekeblad.

År 1777 den 27 Maji firades på Mariædahl min Syster Agnis Sophias Bröllop med dess Cousine Capitainen vid Änkedrottningens Lif Regimenter och Riddaren af Kungl. Sverds-Orden Gref Adam Ekeblad. Gud förläne Sin Nåd och Välsignelse.

År 1778. Den 10 September klåckan $\frac{1}{2}$ 1 före middagen blef Syster Agneta Ekeblad förlöster på Simmatorp, med en son som i dopet blef kallad Clas Adam, Gud gifve honom under sin lefnad all lycka och välsignelse.

Clas Julius Ekeblad.

År 1779 Blef min syster Agneta förlöst på Simmatorp med en dotter som i dopet blef kallad Eva Gustafva. Gud förläne henne alla lycka och välsignelse under dess vandring här på jorden, och Dess Nåd i dess yttersta stund.

Clas Julius Ekeblad.

År 1785 Blef min syster Agneta Ekeblad förlöst med en son som blef kallad Axel Gustaf. Gud förläne honom all lycka och välsignelse under den lefnads tid honom är beskiärd. H. B. Han dog efter några månaders lifstid.

Clas Julius Ekeblad.

År 1786 den 15 Maji afsomnade i Herranom min i lifstiden kiära moder Grefvinnan Eva De la Gardie i Lidkjöpings stad, där hon var boendes desse sednare år af Dess lefnad. Gud gifve Dess själ en evig Fröjd.

Clas Julius Ekeblad.

År 1786 i Augusti, stod min syster Ebba Marias Bröllop på Mariædahl, med Herr Lagman Joh: Adam Hjerta, Gud gifve dem all lycka och välsignelse.

Clas Julius Ekeblad.

År 1787 den 3 Aprill stod min systerdotter Eva Elisabeth Focks Bröllop på Salaholm med Herr Ryttmästaren Baron Lars Åkerhjelm. Gud gifve dem Nåd och Välsignelse.

Clas Julius Ekeblad.

År 1787² i Maji stod min systerdotter Hedvig Focks Bröllop på Simmatorp med Herr Grefven Sven Lagerberg; Capitain vid Vachtmeisterska Regimentet. Gud välsigne dem.

Clas Julius Ekeblad.

¹ I ättartaf. står den 6 Maj.

² I „ „ den 7 Juni.

År 1791 den 13 Martii afled i Herranom på Mariæholms Konungsgård, min så högt älskade hustru Grefvinnan Brita Horn, efter en vandel af 46 år, Herren den Högste förläne hennes själ hos sig, den frögd som hennes ärofulla lifstid och dygder förtjent.

Clas Julius Ekeblad.

År 1801 Januari den 26 afled på Sihl min systerdotter Eva Elisabeth, som var gift med Majoren Baron Åkerhielm och lemnade efter sig nie lefvande barn. Gud frögte dess själ i alla evighet.

Clas Ekeblad.

År 1808² Junii den 19 afled på Stola Gref Clas Julius Ekeblad i sitt 66 ålders år. f. d: varit Capitaine-Lieut., Öfverste Kammarjunkare, General Major och Landshöfdinge öfver Skaraborgs län samt Riddare och Commendeur af Kungl. Maj:ts Orden.

År 1812² Den 19 Maj afled uti Stockholm Högvälborna Fru Grefvinnan och Öfverhofmästarinnan Piper född Hedvig C. Ekeblad uti des 66:te år.

År 1804³ d: 20 oktober stod min syster Eva Gustafva Ekeblads bröllop på Mariedal med Vålborne Herr Adam Johan Fock, fideikommissarius till Höfrö m. m.

Clas Ekeblad.

År 1811 d: 23 Maj stod mitt bröllop uti Lidköping med Vålborna Fröken Anna Helena Kaffe.

Clas Ekeblad.

År 1816 d: 24 Aprill afled min morbror Landshöfdingen och Riddaren Vålborne Herr Adam Johan Hierta uti Lidköping i sitt 66:te ålders år.

Clas Ekeblad.

1818 d. 29 Julii afled min svärfar Ryttmästaren Vålborne Herr Johan Hindric Kaffe på Främmestad uti dess 67 ålders år.

Clas Ekeblad.

År 1820 d: 8 Maj afled min kiäre fader Öfverstelöjtnanten och Riddaren Grefve Adam Ekeblad uti dess 81:sta års ålder på säteriet Främmestad,

Clas Ekeblad.

1823⁴ d: 29 Januari afled uti Skara min kjära Farbror Öfverstelieutenanten och Riddaren Grefve Clas Fredrik Ekeblad uti dess 80 års ålder.

Clas Ekeblad.

1824 d: 14 December afsomnade uti Stockholm f. d. Kammarfröken Eva Magdalena Ekeblad, 77 år gammal.

Clas Ekeblad.

1824 d: 16 December afled i Lidköping min Hulda och Goda Moder Grefvinnan Agneta Sophie Ekeblad uti en ålder af 74 år och 8 månader. Gud välsigne dess stoft.

Clas Ekeblad.

² Af hvem denna annotation är gjord, kan ej insändaren uppgifva, då underskrift saknas, men har ansett den böra följa för fullständighetens skull.

² Att döma af handstilen synes denna annotation vara gjord af ättens siste manlige medlem ryttmästaren grefve Clas Ekeblad.

³ I ättartafl. står den 28 Okt.

⁴ I ättartafl. står den 10 Januari. Af annotationen synes jemväl framgå, att uppgiften i ättartaflorna, att han varit öfverste för Elfsborgs Reg:te, är oriktig.

1827* (uti Lidk:) Den 30 Januari kl. 1 om morgonen, afled i Herranom min af hjertat älskade man Ryttmästaren Högvälborne Grefven Herr Clas Adam Ekeblad mig till stor sorg och saknad. Mätte den Nådige Guden snart återförena oss uti den sälla evigheten, för Jesu skuld. Amen. Dess Lik tillika med min Fru svärmoders Lik blef den 12 Februari fört till Strö kyrka och nedsatt uti gamla Ekeblad-ska grafven, jämte min svärfaders lik).

A: H: Ekeblad född Kafle.

Den 20 April 1839 afsomnade i herranom (uti Lidköping) Landshöfdingen och Ridd: af Kongl. Nordstjerne orden Vålborne Herr J: A: Hjertas Enkefru Högvälborna Fru Ebba Maria Ekeblad, uti en ålder af 87 år 3 månader och 14 dagar, hon var den sista af den aktningssvärda Ekeblad-ska släkten.²

Henrik Fock.

Rättelser och tillägg

till adliga ätten Gyldenär, nr 388,

upptagen i G. Anreps »Svenska adelns ättartaflor», andra delen,
sid. 60 och 61.

Tab. 1.

Johan Gyldenär, nobil. Gyldenär. Hade 1624 Hållamark i Finland i förläning och var 1658 kommandant på Wargskärs skans, där sedermera Sveaborg anlades. Hans vapen fanns 1670 i Helsing kyrka i Finland, hvilket vapen är afbildadt af E. Brenner.

Tab. 2.

Arvid (son af Johan Gyldenär; nobil. Gyldenär tab 1). Upptages i 1686 års längder som ägare till Hummelsund i Borgå socken. Om nämnda egendom afgjordes 1694 en process till hans nackdel.

* I ättartaf. står den 13 Januari.

² I Wrangel och Bergströms ättartaflor uppgifves, sannolikt på grund af tryckfel, att ätten på kvinnosidan utslocknat 1833 ²/₇. Annotationen om enkegrefvinnan Hjertas född Ekeblad fränfalle är, att döma af handstilen, gjord af enkegrefvinnan Ekeblad, född Kafle, som afled först 1864 ⁵/₂ å säteriet Ågården vid Lidköping, och således var den sista, som bar detta namn.

Barn:

Erik, som var kaptenlöjtnant, ägde hemman i Pitkäjärvi i Lampis socken i Finland.

Ernst Anders. Se tab. 3.

Kristina. G. 1678 ²³/₇ i Helsingfors m. ryttmästaren *Johan Hammel*, som adlades *Hammelstjerna*.

Tab. 3.

Ernst Anders (son af Arvid tab. 2). Omnämnes som kapten i Borgå 1707.

Tab. 6.

Anders Erik (son af Anders Erik tab. 5). Hans frus 2. man, kyrkoherden *Nils Malm*, var född 1723 ⁴/₅ och dog 1764 ¹²/₆.

Barn:

Karl Johan. Se tab. 8.

Otto Ernst. Blef major 1795 ⁸/₂.

Tab. 7.

Anders Erik (son af Anders Erik tab. 6).

Barn:

Anders Erik. Se tab. 7.

Beata Ulrika, † 1836 ¹⁸/₈ på Kurisjärvi i Akkas socken i Finland. — G. 2:o 1788 m. kyrkoherden i Akkas församling, magistern *Karl Gustaf Wallenius* i hans 2. gifte (g. 1. 1779 m. *Ulrika Maria Favorin*, f. 1751 ⁸/₂, † 1788; dotter af Gabriel Favorin och Elisabet Taulerus), f. 1751, † 1807.

Katarina Juliana. G. m. fänriken vid Nylands regemente *Johan Gabriel Myrberg*, f. 1755.

Tab. 8.

Karl Johan (son af Anders Erik tab. 6). Ägde 1779 Kenkaanpää och Marttila augumentshemman i Kalvola socken i Finland. Hans fru *Beata Ögnelood* dog 1804 ²⁰/₈ i Kalvola socken.

Barn:

Johan Anders. Student i Åbo 1792—1794; fänrik vid Tavastehus jägarebataljon 1795 ²⁰/₁₂; bevistade 1809 års landtdag i Borgå och var där ledamot af expeditiionsutskottet.

Berndt Johan. Se tab. 9.

Eva Gustafva, f. 1782 ⁵/₂, † 1815 ²⁷/₁₁ på Monikkala i Janakkala socken i Finland. — G. m. kaptenen *Adolf Johan Lilljebrun* i hans 1. gifte. (Se *Åttartaflor öfver den på Finlands Riddarhus introducerade adeln*, II. delen 26. sidan, af Oskar Wasastjerna). Han ägde Kutila i Kalvola socken från tiden omkring 1810.

[*Karl Johan*, f. 1782 $\frac{5}{2}$ måtte antingen varit tvilling till *Eva Gustafva* samt affidit späd, då han ej omtalas i Kalvola kyrkoböcker, eller också har orätt namn blifvit infördt i »*Svenska adelns ättartaflor*» af G. Anrep.]

Karl Fredrik, † 1785.

Tab. 9.

Berndt Johan (son af *Karl Johan* tab. 8) var landtbrukare i Kurisjärvi by i Akkas socken och flyttade enligt Akkas församlings kyrkoböcker 1808 därifrån till Wesilaks socken, där han 1809—1811 brukade Joppi hemman i Hintsala by och 1812—1813 synes bott på Kaltsila i sistnämnda socken. Flyttade med sin familj 1813 från denna socken utan att i kyrkoböckerna hafva låtit anteckna hvar. — Hans fru *Johanna Simonsdotter* var född 1777 och lefde ännu 1813, samt var dotter till bonden Simon Karlsson på Uotila gård i Perho by i Urdiala socken och hans hustru Maria.

Barn:

Fredrika Teresia, f. 1802 $\frac{29}{11}$ i Akkas socken liksom syskonen, utom det yngsta; lefde liksom alla syskonen 1813.

Johan Anders, f. 1804 $\frac{9}{22}$.

Ulrika Johanna, f. 1805 $\frac{11}{12}$.

Juliana Maria Cecilia, f. 1807 $\frac{29}{12}$.

Algot Ferdinand, f. 1811 i Wesilaks socken.

Meddeladt af

Karl K:son Leijonhufvud.

I Hausijärvi socken i Finland tjänade för några år sedan en tjänsteflicka vid namn *Gyldenär*, hvilken ju möjligen kan vara afkomling af ofvannämnda *Johan Anders* eller *Algot Ferdinand Gyldenär*.

Huruvida den *Anders Gyldenär*, som innehade Kilo och Ahlberga i Esbo socken i Nylands län på 1640-talet var broder till *Johan Gyldenär*, hvilken omnämnas här ofvan under tab. 1, har ännu ej kunnat afgöras. *Anders Gyldenärs* dotter *Anna* var född 1632 i Esbo socken och blef gift med kaptenen vid Kruses regemente i Livland *Anders Hochmuth*. *Anna Gyldenär* uppgaf sig under en resa till Norrköping vara drottning Kristina, hvilken hon liknade, men blef röjd genom sin dåliga kunskap i latinet, samt blef 1658 $\frac{25}{6}$ af Göta hofrätt dömd till 28 dagars fängelse.

Tvenne porträtt i Säfstaholmssamlingen.

De i andra häftet af denna tidskrifts senaste årgång meddelade porträtten af tvenne »okände» tillhörande greffliga bondeska samlingen på Säfstaholm hafva genom meddelanden från så framstående porträtt- och tafvelkännare som minister C. Burenstam, bibliotekarien O. Granberg och friherre R. Cederström blifvit identifierade. Det visar sig att den redan af mig uttalade förmodan angående n:r 19 besannat sig; detta porträtt framställer nemligen enligt bibliotekarien O. Granbergs åsigt med *absolut säkerhet* kejsar Ferdinand III och är liksom n:r 20 måladt af Frans Leux; Granberg anser, att porträtten 1648 kommit från Prag liksom Leux' på Gripsholm förvarade porträtt af Ferdinand III. Porträttet n:r 20 uppgifves af minister C. Burenstam äfvensom af bibliotekarien Granberg skola framställa Ferdinands broder, erkehertig Leopold-Vilhelm, samt äfvenledes vara måladt af Leux.

Rörande detta senare porträtt meddelar friherre Cederström:

»Det obekanta porträttet ur Bondeska samlingen å Säfstaholm (afb. n:r 20, häft. 2; årg. IV, Personhistorisk tidskr.) torde med säkerhet kunna bestämmas till *ärkehertig Leopold Wilhelm*, kajsar Ferdinand II:s yngre son, f. 1614, i yngre år utnämnd till innehavare^{*} av biskops- och ärkebiskopsstiften Magdeburg och Halberstadt, Passau och Strassburg samt Olmütz, 1639—43 och 1645—47 kaiserlig generalissimus i trettioåriga kriget, 1641 Hochmeister vid Tyskherreorden, 1647—55 ståt-hållare över Spanska Nederländerna, 1655 biskop i Breslau, † 1662.

Med denna hypotes måste ifrågakvarande porträtt, då den avbildade personen här Tyskherreordens insignier, vara målat efter 1641. Häremot strider ej dräktens snitt. Det på avbildningen ej urskiljbara vapnet, som i texten säges innehålla en bjälke, kan ju även gott vara det Österrikiska husets vita bjälke i rött fält.

Identifieringen sker dock säkrast vid jämförelse med de mångfaldiga porträtt, varå den konstliskande biskopen-krigaren låtit föreviga sina drag. Lättåtkomligast äro då Frans Leux' porträtt på Nationalmuseum, där ärkehertigen bär prästerlig dräkt, Pontius' stick efter annat porträtt av samme mästare, Anselmus van Hulle's porträtt stucket av Pieter de Jode, stick av samme gravör efter Jan van den Hoeck i samlingen *Pacificatores orbis Christiani*, frontespisen i David Tenier's gravyrverk över ärkehertigens stora tavelsamling i Brüssel samt andrahandsgravyrer i flere samtida arbeten över 30-åriga kriget och dess män.»

Af ofvanstående meddelanden framgår bäst huru föga kritik för ännu icke så längesedan brukades vid namngifvandet af äldre porträtt samt huru försigtigt man bör upptaga äldre obestyrkta

^{*} Stafningen är meddelarens.

uppgifter. Gripsholms-samlingen är just nu i sådant syfte föremål för studium från Nationalmusei sida. Vi kunna icke nog påpeka vigten af att detta måtte ske med nödig omsorg och med begagnande af alla till buds stående källor. Ett katalogiserande af denna ståtliga samling utan att noggranna undersökningar göras för hvarje enskildt porträtt vore att illa tjena såväl konstforskningen som personhistorien.

F. U. W.

Personhistorisk litteratur.

Olof Meurlings stamträd vid början af tjugonde seklet, upprättadt af Ch. Meurling. Lund 1902. V + 101 sid. 8:0.

I Svenska släktboken, utgifven af Anrep, och Svensk slägtkalender 1886, utg. af V. Örnberg, upptages släkten Meurling med utelemnande likväl, enligt planen för dessa samlingsverk, af de kvinnliga släktmedlemmarnas ättlingar. Dessa äro i möjligaste fullständighet anförda i »stamträdet», som sträcker sig till i titeln h. o. angifven tidpunkt, och, enligt utgifvarens meddelande i förordet, utgör antalet af samtliga af honom antecknade manliga och kvinnliga släktingar öfver 2,500. Han antager dock att verkliga antalet skulle blifva betydligt större om alla saknade uppgifter kunde insamlas. Den af lifligt släktintresse tydligen inspirerade utgifvaren, kyrkoherden i Kristdala, kontraktsprosten Charodotes Meurling, förtjänar erkännande för hvad han åstadkommit. Om »stamträdets» organisation säger han: »Att göra ett stamträd, så vidt-omfattande som detta är, tydligt och öfverskådligt, är ingen lätt sak. Ett försök är här gjordt.» — »Rede sig nu hvar och en, så godt han kan.» Som bekant brukas annars att efter familjfaderns familjenamn beteckna barnen med endast dopnamnen, men Charodotes M. låter alla dylika namn följas af familjenamn, hvilket lättar bokens begagnande och förekommer misstag på person. »Förteckning å de släkter, som genom äktenskap förenats med stamträdet» är bifogad, men utöfver dessa släkters namn förekommer ett stort antal andra. Bokens pris, 2 kr., är förhållandevis billigt.

K. F. W—r.

Gustaf II Adolfs bref till Ebba Brahe. Med en inledning af P. Sondén. Stockholm, K. L. Beckmans boktryckeri 1901. 4 + 34 sid. + 2 porträtt + 2 bref i facsimile. 4:0.

Föreningen för bokhandtverk har visserligen till uppgift att utgifva prof på hvad förstklassigt som kan åstadkommas i papper, boktryck och band, men det är därför icke likgiltigt hvad som väljes till tryck-

ning. Man ser naturligtvis helst att förut otryckt text af värde publiceras. Ifrågavarande kvartband innehåller, såsom af titeln framgår, Gustaf Adolfs bref till Ebba Brahe, men då dessa bref förut äro bekantgjorda genom tryck², har något skäl till omtryckning icke förefunnits. Ebba Brahes bref till Axel Oxenstierna har antagligen icke förut varit i facsimile offentliggjordt, såsom nu skett. Att Pontius' gravyr, efter van Dyk's opålitliga porträtt af konungen, valts till reproduktion är anmärkningsvärdt. Det andra porträttet efter gravyr af Straus, hvilket visar oss en ful gumma, som skall föreställa Ebba Brahe som gammal, har blott kuriositetsintresse, ty någon likhet med det en gång lefvande originalet har det säkert icke. Derom tycker man sig öfvertygad då man beskådar det å Riddarhuset befintliga i olja målade, behagliga, porträttet af »fäldherrinnan» de la Gardie, troligen utfördt då hon var omkring 40 år gammal. Hon dog vid ungefär 78 års ålder. Bristen på ungdomsporträtt af henne såges vara orsaken till valet af Straus' gravyr, men det är ej afgjordt om dylik brist verkligen förefinnes. De porträtt i olja, som uppgifvits föreställa henne, borde jämföras med porträttet å Riddarhuset för utrönande af huruvida dragen i detta porträtt äro oförenliga med dem i de förenämnda.

K. F. W—r.

Damer och knektar. Minnen och anteckningar af Birger Schöldström. Stockholm, Albert Bonnier, 1902. 4 + 248 sidor. 8:o.

Att innehållet af denna bok är personhistoriskt framgår redan af titeln, och att det i allmänhet befattar sig med episoder ur och med uppdagande af dunkla punkter i mer eller mindre kända personers lif finner man vid genomläsandet. Det mesta, om ej allt, har förut varit tryckt på spridda ställen. Någon utförligare anmälan erfordras icke. Endast några erinringar må här få plats.

Angående Ulla Winblad på slottsbal (s. 15 o. f.) må påpekas, att prof. O. Sylvan behandlat samma ämne först 1898 i raritetstryck, hvars innehåll 1901 af honom återgifvits i *Från stångpiskans dagar*. Härvid bör observeras till saken hörande, ironisk, notis i *Dagligt Allehanda* n:r 63 för d. 12 april 1768, hvilken notis föranledde kanslikoll. att den 13 anställa förhör (prot. tryckt) och göra ett tillkännagifvande i samma tidning n:r 65 för d. 14 april. — Att Gjörvells porträtt, graveradt af Martin, kan anses återgifva den förstnämndes utseende betviflas. P. Krafft d. ä. målade 1793 G:s porträtt, och afbildningen deraf i Sandbergs Porträttgalleri är säkerligen pålitligare än gravynen. Originalmålningen fanns hos Segersteen i Linköping men torde nu vara i Norrköpings konstsamling. — Hvad Thorilds maka hette (sid. 56—57) har flera gånger varit föremål för undersökning. Nikolaikyrkans i Greifswald vigselbok upplyser, att Gustafva Steglic vom (!) Kowsky d. 11 sept. 1797 blifvit vigd och att hennes föräldrar kallats Laurentius Steglic von Kowsky, predikant i Södermanland, och Britta Christina Steglic von

² Se Styffes upplaga af Konung Gustaf II Adolfs skrifter (1867) s. 574—585. Tre af breffen trycktes i Stockholms Posten ²⁵/_x 1788.

Kowsky, född Lidström. Att *von* här är ett falskt tillägg torde kunna antagas. Att fru Thorilds fader varit predikant skulle kunna förklaras så, att han varit huspredikant i någon adlig familj. I Tyskland finnas nu namnen Kowski och Steglich hvar för sig. Steilich och Steglicg äro väl således förvrängningar af Steglich. — Om Eva Loffman (s. 61 o. f.) finnes åtskilligt anfördt af E. Lagus i hans lefnadsteckning öfver Choræus framför valda dikter af denne, tryckta 1901. — Sid. 101—108 har förf. förgäfvets försökt att utreda hvem författarinnan Ulrika Charlotta Falkman var eller rättare hvilka hennes föräldrar voro. På ett ställe i uppsatsen citeras en meddelare, som är oviss om huruvida modern varit gift med den löjtnant Falkman, som skulle varit hennes man, och fröken Falkman har iakttagit en mystisk tystnad rörande sina anhöriga. I Qvinnan inom svenska litteraturen (1873) uppgifves, antagligen efter hennes eget meddelande, att hon föddes i Södermanland 1795, och uti ifrågasvarande uppsats säges, att modern hetat Maria Elisabet Govinius. Utbytes namnet Maria, som väl tillkommit af miss-tag, mot Margareta, så var hon andra dotter af kyrkoherden Sven Govinius i Kymene socken, Wiborgs län, och född d. 29 juni 1768 (Akiander, Wiborgs och Borgå stifts herdaminne, 1: 440). När hon afled är ej ännu bekant. Att hon blifvit gift uppgifves icke. Antagligen förblef hon ogift. Dotterns förbehållsamhet tyckes deri hafva sin orsak. Hvilken Falkman som afses är mindre lätt att bevisa, men med mycken sannolikhet kan antagas, att hans namn var Alexander, född d. 1 mars 1758, äfven han i Södermanland. Efter fem års akademiska studier, blef han 1775 volontär vid Södermanlands regemente, 1776 kadett vid artillerireg., fick 1782 fullmakt som underlöjtnant vid artilleriet på Gotland och afgick 1788 med truppen till Finland, der han 1789 konstituerades till kapten vid Karelska jägarekåren och vid ett par tillfällen deltog i kriget 1788 och 1789. Han blef 1794 kommandant på Dalarö och var det till 1824, då han troligen afled. Han var då sedan 1810 major i arméen. Hans lön var så klen, att han deröfver förde klagan, men nämner dervid ingenting om familj. (R. A. och Kr. A.) Man kan gissningsvis antaga, att han gjort hennes bekantskap i Finland och att hon kommit öfver till Sverige och vistats i Södermanland. Det är ock möjligt, att hon kommit dit i någon befattning, t. ex. hos den som antagligen var Alexanders fader, hemligen assessor Karl Adam Falkman, hvilken 1736 blef student i Lund, der han tillhörde Smålands nation, 1760¹ gifte sig med Eleonora Rudebeck (då 22 år gammal) och var bosatt på Johannisnäs i Dunkers socken i Södermanland. Det med adelsvapen märkta silfver, som Ulrika Charlotta Falkman innehade, kunde ju vara kommet från familjen Rudebeck. Dessa anteckningar torde gifva anledning till

¹ Om detta årtal är riktigt i ätten Rudebecks stamtafla, så hade Falkman varit gift förut, ty han hade en son, Joh. Daniel, som disputerade i Upsala 1769. Denne blef amiralitetsjustitiarie i Karlskrona och afled der d. 5 juni 1810 i sitt 59 år. Han var gift med Fredrika Lovisa Kilgren, som afled d. 6 juni 1805 nära 54 år gammal. Hedvig Charlotta Falkman, en syster till J. D. F., afled i sitt 35 år d. 28 mars 1789 i Trosa, der hennes andra broder Adam Fredrik, född 1753 (enligt uppgift till B. Schöldström), var borgmästare 1788—1802. Alexander var troligen den yngsta af syskonen.

vidare forskning. — Berättelsen om Gustaf Adolf Skyttes och hans medhjelpares sjörofvarebragder meddelas utförligare af Sylvander i Kalmar slotts och stads historia, 111: 630—641. — I slutet af boken lemnas förteckning på svenska frivilliga i danska armén krigsåren 1848—50.

K. F. W—r.

Malmösläkten Falkman 1665—1900. Stockholm, Kongl. boktr. P. A. Norstedt & Söner, 1901. 78 + register 6 sidor + 37 pl. upptagande 110 porträtt och en utsikt. 8:o.

Bland våra numera många släktböcker är den ifrågavarande synnerligen framstående, såväl genom sin utstyrsel som genom textens gifvande innehåll. Detta senare har sin hufvudsakliga anledning deri att utgifvaren, grosshandlaren Carl Falkman, haft att tillgå sin faders, generaldirektören Ludvig Berkhan Falkmans under flera år sammanfattade, mycket utförliga, släkthistoria. Som detta arbete af den för sitt ihärdiga forskningsnit kända författaren dock tydligen varit afsedt att endast tjena hans närmaste anhöriga till upplysning, har det icke befunnits lämpligt att fullständigt aftrycka detsamma. Utgifvaren har därför meddelat tjenliga utdrag ur originalet och gjort tillägg för tiden efter 1886 och sålunda åstadkommit en lagom utförlig släktbok, hvars utgifvande är för honom hedrande.

Genom titelns lydelse har utg. velat varna mot inblandning i Malmösläkten af för denna främmande personer, hvilka i äldre och ännu mera i senare tider burit namnet Falkman. Denna begränsande varning har tillkommit därför, att såväl förf. som utgifvaren tydligen trott, att i Falkenberg boende kronofogden Johan Larssons barn antagit släktnamnet Falkman efter hemorten. Denna förmodan synes också ganska otvungen, då Johan Larsson icke nämnes med något släktnamn utan blott betecknas som son af en som hetat Lars. Dylikt var dock den tiden och långt senare så vanligt, att Johan Larsson i det afseendet kunnat följa tidens sed. Det är ju möjligt att han icke tillhört någon förut befintlig släkt med namnet Falkman, utan att barnen verkligen först antagit detta namn, men då måtte flera också gjort så, hvilket framgår af det följande.

Före 1654 blef Margareta Larsdotter Falkman gift med frälseinspektoren och gästgifvaren Lars Svensson Frimolin, och i detta äktenskap föddes nämnde år i Ljungby, Kronobergs län, sonen Abraham, sedermera adlad Ljungfelt. Att hon kallas Larsdotter skulle kunna leda till den gissningen, att hon och Johan Larsson varit syskon, ty de lefde samtidigt. Familjenamnet Falkman förekom således före 1665; i sjelfva Falkenberg och vestra delen af Sverige både före och efter detta år. Lars Johansson Falkman, son af rådmannen i Falkenberg Johan Larsson, disputerade i Lund 1671, blef prest och dog 1679. Han var naturligtvis född före 1665 och fadern långt före 1650. Johan Svensson Falkman var borgmästare i Falkenberg och afled d. 14

jan. 1766 i sitt 54 år. En son af denne var troligen notarien Severin Falkman, antecknad som dopvittne i Göteborg 1774. Johan Henriks-son Falkman, son af rådmannen Johan Larsson i Falkenberg, föddes derstädes 1756, blef der komminister och dog 1812. I samma stad fanns en handlande Sören (=Severin) H:son Falkman, gift med Augusta Maria Hök, som afled d. 26 juli 1809 i sitt 46 år. I Varberg afled d. 6 mars 1805 rådmansenkan Cecilia Lagerbohm, född Falkman, i sitt 91 år. Kristina Margareta Falkman blef gift med tullnären i Västergötland Eskil Gyllenspets, född 1714. För öfrigt förekommer namnet från 1600-talet och framgent i Småland, Södermanland, Karlskrona, Stockholm och möjligen flerstädes. Utrymmet medger ej närmare anvisningar. Det vore märkligt om just detta namn skulle antagits i samma stad eller ort och på skilda orter utan att någon ursprunglig släktskap förefunnits. Emellertid bör anmärkas att namnet är tyskt. En Anna Rosalia Falkmann från Danzig blef gift med löjtnanten Gustaf Didrik Lilljestjelke, som var rysk krigsfånge 1709—22. Båda dessa makars födelsetid infaller naturligtvis på slutet af 1600-talet. I Berlin lefva flera med namnet Falkmann. Om den Johan Falkman, som d. 10 febr. 1686 i Wiborg underskrifvit en handling, tillhör svensk släkt är ej känt, men han är i alla fall en representant för namnet på 1600-talet.

På sid. 7 säges att Lena (Helena) Falkman var gift med öfversten Correset. Det hade bort stå: med Jean de Corroset, som blef naturaliserad svensk adelsman 1688, var kommandant i Landskrona, och dog 1704.

Angående kyrkokamreraren Petter Falkman (sid. 7—8) meddelas ganska omständliga upplysningar i Biografiska minnen af konung Carl XII:s krigare, af Ennes, 1818 (1: 164—167).² I största korthet må derur anföras följande fakta. Falkman hade 1711 köpt Ramsjöholms sätesgård i Jönköpings län och ditflyttade s. å. från Skåne. Han afled 1720 efterlemnande enka, Elisabet Hambrea (f. 1669), som enligt mannens testamente blef egendomens egarinna. Hon trädde 1724 i nytt äktenskap med Ambern (Ambjörn) Beeth, som blifvit krigsfånge vid Poltava men 1722 hemkommit från Tobolsk och då erhållit titel af ryttmästare. Enligt inbördes testamente mellan makarna 1724 tillförsäkrades honom eganderätten till Ramsjöholm om hans maka afled barnlös före honom, hvilket ock inträffade 1746. Han testamenterade 1748 egendomen under fideikommiss-villkor till sin broder, hofrättsrådet, sedermera vice presidenten i Göta hofrätt, Gudmund Adlerbeth. Beeth, slutligen betitlad major, dog 1751 på Ramsjöholm och begrofs i samma graf, som han vid eller i Svartorps kyrka bekostat för sig sjelf, sin aflidna maka och hennes förra man, till hvilkas minne han vid grafven lät uppsätta en stentafla med latinsk inskrift. Till grafvens underhåll anslog han 200 dlr smt. Nuvarande kyrkoherden i Svartorp, hr S. Henriks, har meddelat, att major Beeths och hans makas

² Om P. Falkman lemnas biografiska uppgifter i Bidrag till Malmö stads historia af A. U. Isberg s:or, II b, Malmö 1900, sid. 360. Der säges, att Amb. Beeth blef adlad, hvilket är misstag.

porträtt i olja, ursprungligen uppsatta öfver ingången till grafven, funnits sönderfallna och i öfrigt i sämsta skick på vinden öfver sakristian, men att hr kyrkoherden låtit renovera och upphänga dem i kyrkan 1898, nemligen i den nya kyrkan som uppfördes 1869—70. När sedan gamla kyrkan refs flyttades likkistorna, om alla är ovisst, till ett nytt grafhus på kyrkogården. I grafhusets östra gavel är inmurad en stor marmortafla, på hvilken bland annat förekommer namnet Falkman. Den hederlige Beeth hade gjort åtskilliga föräringar till kyrkan och bland dessa en vacker silfverkanna med inskrift. Denna kanna finnes ej mera och de 200 dalrarna saknas ock.

Af det anförda visar sig, att ätten Adlerbeth stod i indirekt tack-samhetsskuld till ätten Falkman, och att Svartorps kyrkogård är en minnesplats för sistnämnda ätt.

Petter Falkmans äktenskap var barnlöst, men af Munthesläkten (1884, s. 117) finner man att brodern, kyrkoinspektoren Johan Falkman, hade en dotter Elisabet Helena, hvadan således (å sid. 8) för-vexling egt rum. Uppgifterna i öfrigt om henne äro i båda släkt-böckerna lika.

Jakob Falkmans maka i första giftet kallas (sid. 8—9) Hjertru Grand, hvilket, enligt A. U. Isbergs uppgift i Bidrag etc. II b sid. 388, bör rättas till Gertrud Grund, bekant namn från 1600-talet ända till våra dagar. Namnet Grand har dock förekommit.

Beträffande Daniel Falkman (sid. 8) äro följande anteckningar i genealogiska samlingarna i Kongl. biblioteket upplysande och beriktigande. Karl Falkman, f. d. major vid karelska dragonerna, var gift med Maria Hästesko (som saknas på ättens stamtafla) och hade med henne sonen Daniel Johan Karlsson Falkman, som blef kapten vid lif-dragonerna och gifte sig med Helena Svensdotter, dotter af rådmannen i Vestervik Sven Larsson. I detta äktenskap föddes Maria Magdalena Falkman, som blef gift med d. v. stadskaplanen i Göteborg, magister Magnus Chorin o. s. v. Här af synes, att hennes fader förvexlats med stadsmajoren Falkman, hvars maka hette Maria von Wagner, död i Stockholm i april 1763, 60 år gammal. Hon var således yngre än Maria Magdalena Falkman. I Lunds stifts herdeminne, af Cavallin (1: 249) och i Biogr. lex., ny uppl. (111: 342) anføres om hennes fader detsamma som här ofvan. Såsom hennes födelseår uppgifva flera 1699, men i Inrikes tidningar 1787 annonserades, att enkeprostinnan Maria Magdalena Corin afidit i Köpinge vid Kristianstad den 21 januari s. å. i sitt 96 år. Hon skulle således blifvit född 1691. Man kan antaga, att hennes farfader lefvat till 1650 och således tidigt representerat namnet Falkman.

För Anna Katarina Falkman (sid. 11) saknas dödstdid, och hennes man, rådman A. Schartau säges hafva dött 1773. Enligt dödsannons afled hon d. 20 febr. 1771, hvilket öfverensstämmer med uppgift i förut åberopade arbete af A. U. Isberg s:or, sid. 216—17, der ock meddelas, att hennes man afled i början af oktober 1772. För Maria Elisabet Falkman, gift med J. W. Aspegren, (sid. 17) saknas ock döds-tid. Hon afled på Skönadal vid Ystad d. 26 nov. 1803 vid 37 års ålder, enl. dödsannons i Inr. tidn. 1804 n:r 9.

Det hade varit önskligt, att det ofvan anförda kunnat tillgodos göras ifrågavarande släkthistoria. Deraf skulle dock icke följt någon rubbning i släktleden, men möjligen föranledts utredning angående Johan Larssons eventuella släktförbindelser med dem, som förut burit eller samtidigt burit namnet Falkman. Dervid skulle kanhända kunnat utrönas att Malmösläkten Falkman utgör blott en gren af en släkt med detta namn.

K. F. W—r.

Biskop A. O. Rhyzelii anteckningar om sitt lefverne, i urval utgifna af *Josef Helander*. Upsala 1901. LXXXVII + 1 + 217 sid. 8:o.

I ett långt företal meddelar utgifvaren sin uppfattning af antecknarens personliga egenskaper och verksamhet m. m., redogör för sina åtgärder som utgifvare, samt meddelar slutligen förteckning på otryckta och tryckta skrifter af den produktive författaren. Hvad angår urvalet kan man skäligen (se nedan) misstänka att åtskilligt, som bort medtagas, utesluts. Efter texten finnes »Personalregister», som gör en del af innehållet lätt tillgängligt. Det hade varit önskligt att framför registret införts en kortfattad öfversigt af hvarje kapitels hufvudsakliga innehåll.

Andreas Olai Rhyzelius föddes 1677 och afled 1761. Han lefde således under en tid, då märkliga händelser timade, och dessa har han icke underlåtit att anteckna. Hans anteckningar angå så många ämnen, att en redogörelse för innehållet här icke kan ifrågakomma. Deremot bör ordagrant anföras utgifvarens å sidan 3 tryckta i slutet af kap. Locus navitatis anbringade not:

»Biskop Rhyzelius har ägnat näst följande kapitel åt en omständlig genealogisk revy öfver hela sin släkt, både å fädernet och mödernet, både cognati och agnati, och ådagalägger, att han särskildt å mödernet är befyndad med ett stort antal frejdade familjer, såsom Wilskmänner, Rhydenier, Odelströmar, Odelstiernor, Benzelier, Benzeltiernor, Wingar, Edsbergar, Ollenbergar, Drakenbergar m. fl. Som detaljerna af dessa sorgfälligt utförda släktförgreningar emellertid erbjuda föga aktuellt intresse, har utgifvaren tillåtit sig att förbigå hela kapitlet.»

Af denna nots öfverraskande innehåll synes framgå, att utg. är fullkomligt okunnig om att släktforskning i våra dagar med största ifver bedrivs, och att resultaten af dylik forskning allt emellanåt framträdit i tryck under senare tid. Det vore därför önskligt att någon intresserad godtgjorde hvad härvidlag försummats.

Å sidan 99 bör årtalet 1708 rättas till 1718. I noten å sidan 149 kallar utg. det i koppar stuckna porträttet af R. *stålstick*(!). Af inskriften kring det graverade porträttet synes att detta framställer R. vid 73 års ålder, således 1750, men efter hvilket af de oljemålade porträtten, som finnas å Lagerlunda herregård och i Linköpings domkapitel, gravyren är utförd upplyses icke. Att den tillkommit för att

pryda R:ii 1752 tryckta, men enligt förf:s företal först 1753 utgifna Biskopskrönika, är antagligt. Anteckningarnas utg. har i sitt företal s. XX hållit sig till titelbladets årtal.

K. F. W—r.

Hedvig Elisabet Charlottas dagbok, öfversatt och utgifven af Carl Carlson Bonde. I 1775—1782. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner. XXIV + 475 s. 8:o.

Egaren af Ericssberg med dess rikhaltiga samlingar och oskattbara arkiv, friherre Carl Carlson Bonde, har med föreliggande arbete påbörjat ett jättearbete, nämligen utgifvandet af ett svenskt memoarverk, som, när det blifver afslutadt, torde komma att få en sådan betydelse och omfattning, att det i detta hänseende står oöfverträffadt i vårt land. Det vore att hoppas, att utgifvaren sjelf komme att fortsätta redigeringen och öfversättningen af de kommande delarne, ty derigenom skulle uppnås den enhetsverkan, som är ett hufvudvillkor för ett arbete af detta slag. Med de brefsamlingar och dagböcker, som stå utgifvaren till buds i ofvannämnda arkiv, och den stora beläsenhet han besitter, icke minst på memoarlitteraturens område, är det honom lättare än för de flesta att företaga sig ett arbete af denna natur. Också har han lyckats deri på ett alldeles utmärkt sätt.

Mot öfversättningen kan visserligen en del smärre anmärkningar framställas, men för den, som haft tillfälle att läsa i sjelfva originalet, synes å andra sidan huru snart sagdt virtuosityt försvenskningen sluter sig efter originaltexten med dess hackiga och af germanismer späckade franska.

Man har gjort den anmärkningen, att det skulle gifvit publikationen ökad värde, om den varit utgifven med diplomatisk noggrannhet och på franska språket. Anmälaren kan ej dela denna åsikt, då ju dagbokens höga författarinna icke spelat en sådan roll, att hennes journal tillhör verldshistorien. Annat vore förhållandet t. ex. med en Lovisa Ulrikas dagbok. Att äfven damer ur de allra högsta kretsarna i forna dagar skrefvo dålig franska är alltför känt för att man skulle behöfva framlägga bevisen derom i en lång följd af volymer. Hedvig Elisabet Charlotta skref visserligen bättre än många sina samtida, men i språkligt hänseende är hennes dagbok ingalunda så framstående, att dess utgifvande på franska vore berättigadt.

Att här redogöra för denna första dels innehåll är ingalunda meningen. Afsigten med dessa rader har endast varit att påpeka det i alla afseenden märkliga arbetet, som bl. a. innehåller synnerligen intressanta meddelanden om brytningen mellan Gustaf III och enkedrottningen samt många till kännedomen om denne konungs personlighet värdefulla uttalanden. Arbetet öfverflödar såväl på obetydliga och tröttande detaljer som på upplysningar af största värde och intresse.

Denna del åtföljes af ett förträffligt personregister samt prydes af en utmärkt vacker afbildning i heliogravyr utförd på Generalstabens

litografiska anstalt, efter Roslins förtjusande porträtt af hertiginnan på Drottningholm. Äfvenså äro i facsimile bifogade intressanta bref af Gustaf III, Hedvig Elisabet Charlotta, Fredrik Adolf och Sofia Albertina.

F. U. W.

Ny Svensk Släktbok, utgifven af Karl A. K:son Leijonhufvud och Gustaf C:son Leijonhufvud. Tredje häftet. P. A. Norstedt & Söner 1902.

Denna publikation, hvaraf nyligen tredje häftet utkommit, kan numera räknas till det bästa vår genealogiska litteratur haft att bjuda under senare år. Den som är aldrig så litet bevandrad i hithörande ting torde genast inse hvilket träget och samvetsgrannt arbete är nedlagdt på framställandet af de 15 »släkter», som intagits i föreliggande häfte. Visserligen förekomma äfven här ojemnheter och ett eller annat tomrum, som med lätthet kunnat fyllas, men å andra sidan måste erkännas att äfven mycket stora fordringar på fullständighet äro tillfredsställda. Äfven i ett annat hänseende har arbetet utvecklats sig. De enskilda tabellerna hafva nemligen blifvit fylligare och innehålla icke sällan intressanta upplysningar af större biografiskt värde än de torra matrikeldata, hvaraf arbeten af denna art ju måste till större delen upptagas. Äfvenledes äro historikerna i flere fall synnerligen intressanta exempelvis de för slägterna Baer, de Maré, Wieselgren, Ygberg.

Man kan ej annat än lyckönska utgifvarne till det nu utgifna häftet och uttala den förhoppning att de icke måtte tröttna utan gifva släktforskningens vänner ännu många prof på hvad flit och ihärdighet kunna åstadkomma. De i detta häfte upptagna slägterna äro: Almqvist, Baer, Björkman, Cronstrand, Gibson, Hyberg, Lundman, de Maré, Odelberg, Roselius, Sidenbladh, Wester, Wieselgren, Ygberg och Årman.

Gustaf Lundberg, en studie af Oscar Levertin. Aktiebol. Ljus. Stockholm 1902. 84 s. 4:o.

Med mästarehand har Oscar Levertin åter tecknat en af våra mest framstående konstnärers lefnadslopp och konstnärliga utveckling. Denna gång är det Gustaf Lundberg, den verldsberömda pastellisten, som vi genom Levertins studie liksom ryckt närmare in på lifvet. Förut var det Roslin och Lafrensen och med dem hela den uppspirande svenska konsten under 1600- och 1700-talen. Vi behöfva ej här framhålla arbetets konsthistoriska värde, ej heller rosa Levertins underhållande och öfvertygande framställningskonst, det är egenskaper som man af gammalt är van att finna i hans verk; vi vilja endast påpeka den mång-

fald af nya och intressanta drag ur den store konstnärens lefnad det lyckats författaren att framleta ur arkivens gömmor, ur samtida memorarer och brevexlingar. Den som önskar personhistorisk läsning kan ej få en mera lärorik och på samma gång lättläst lektyr.

Bokens utstyrelse är förstklassig och gör förlaget all heder. I synnerhet må framhållas de förträffliga autotypierna efter några af Lundbergs bästa i Sverige och Finland befintliga pasteller. Då dessa ej äro i boken förtecknade, tillåta vi oss att till samlares tjänst härmed lemna en förteckning öfver de personer, hvilkas porträtt intagits i arbetet.

Drottning *Lovisa Ulrika* (tillh. grefvinnan Ehrensvärd å Tosterup), hertig *Carl af Södermanland* (å Drottningholms slott), kanslirådet *C. R. Berch* (i Konstakademien), *Gustaf Lundberg* (sjelfporträtt i Konstakademien), *G. F. Gyllenborg* (tillh. hr P. Sinebrychoff, Helsingfors), fru *Eva De Geer* f. Ekfelt (tillh. frih. G. De Geer), friherre *J. J. De Geer* (tillh. densamme), grefve *Axel F. von Fersen* (i Gripsholmssamlingen), öfverint. *L. De Geer* (tillh. frih. G. De Geer), *Sofia Albertina* (Drottningholms slott), friherrinnan *E. De Geer* f. Oxenstierna (tillh. frih. G. De Geer), grefvinnan *F. E. Stenbock*, f. Horn (tillh. grefve A. Horn), fröken *Juliana Henck*, senare fru Schröder (i Konstakademien). Hårtill kommer en afbildning af ett af L. Pasch d. y. måladt porträtt af Lundberg, hvilket finnes insatt före texten.

Dessa bilder äro alla såväl ur konstnärlig som personhistorisk synpunkt af högt värde och förläna arbetet ett ökad intresse, men af icke mindre värde hade det varit, ifall några afbildningar af de i utlandet befintliga, tidigare Lundbergsporträtten kunnat bifogas, ty ehuru synnerligen tilltalande afbildningen af den Schmidtska gravyren, å sid. 6, än må vara, är den dock ej en direkt reproduktion af Lundbergs original.

F. U. W.

Kongl. Skogs- och Jägeristaten 1539—1900. Biografiska studier af Hugo Samzelius. Andra delen. XXXIV + 238 s. 8:o. Distrib. C. E. Fritzes Hofbokhandel. Pris för subskr. 10 kr.; för köpare 15 kr. Tr. hos Isac Marcus 1902.

Författaren till detta på biografiska detaljuppgifter synnerligen rika matrikelarbete, jägmästaren Hugo Samzelius, har sedan länge dokumenterat sig såsom en samvetsgrann och nitisk forskare, icke minst på det biografiska området, der han visat sig besitta de egenskaper, som särskildt göra honom egnad för sådant skriftställeri, nemligen uthållighet och stor personkännedom. Huru ofta har han icke derpå gifvit prof i den af honom redigerade tidskriften »Jägaren», der en mångfald af märket H. Szs signerade biografier tillhöra de värdefullaste bidragen.

Den under detta år utkomna andra delen af de biografiska studierna öfver Skogs- och Jägeristaterna är egentligen att anse såsom ett tillägsband till första delen, hvadan det hela kanske ter sig litet

mer ojemt. Detta inverkar dock ej det ringaste på värdet af uppgifterna, som synas vara både rikhaltiga och, i de fall de kontrollerats, exakta. Många intressanta drag från äldre tider meddelas, och icke så få rättelser och tillägg till såväl Anreps som Wrangels & Bergströms Sv. Ad. Ättartaflor kunna hemtas i förevarande arbete, som till alla samlare af personhistorisk litteratur på det varmaste rekommenderas. Den i början af arbetet meddelade underhålliga bilden af S. O. Mörner, som möjligen kan försvara sin plats i ett arbete af den art som »Mörnerska konterfej», hade ej bort medtagas här. Ett utmärkt register till båda delarna fullständigar arbetet.

F. U. W.

Meddelelser om Familien Ammitzböll og Descendenter.

Ystad. A. M. Jönssons Accidenstryckeri. 1902. 83 s. 4:o.

Denna släktbok öfver den danska släkten Ammitzböll är med ledning af äldre släktmedlemmars anteckningar och på grund af personliga forskningar utgifven af bataljonsläkaren I. Ammitzböll. Här äro sammanförda uppgifter om större delen af en Henrik Nielsens (Ammitzböll) afkomlingar såväl på manssidan som på kvinnolinien. Många olika släkter från Sverige, Danmark och Norge äro intagna i arbetet. Bland mera framstående personer finna vi nuvarande danske ministern hos de Förenade rikena greve F. W. Sponneck och hans grefvinna, född Brockenhuus-Schack, hvilken senare härstammar från Henrik Nielsen. Få äro de svenska namn, som förekomma, och torde de flesta tillhöra i släkten Ammitzböll ingifta personer. Anmärkas bör, att registret skulle varit betydligt mera användbart, ifall äfven personernas initialer upptagits. Öfersigtsstamtafla saknas dessvärre. Det lilla häftet, som säkerligen kostat utgifvaren mycken möda, gör, med undantag af sagda brist, ett i allo angenämt intryck. Endast 100 exemplar äro tryckta, men ännu kunna intresserade hos utgifvaren, adr. Ystad, förvärfva sig arbetet för 2 kr. 50 öre.

F. U. W.

Stamtafla öfver Marcusska familjen 1749—1900 upprättad af Ludvig Marcus.

Ett blad ungefär 80 cm högt och 70 cm bredt. Stamtaflan, litografi i färger, är uppställd i ringar omkring ett gemensamt centrum, i hvilket inom två förenade cirklar meddelas, att stamföräldrarna varit Jakob Marcus, född 1749, död 1819, gift 1781 med Fredrika Isaksdotter, född 1760, död d. 10 sept. 1826. Deras porträtt intaga särskild plats i bladets öfversta hörn (det högra från åskådaren). Endast namn samt (med siffror) födelse-, vigsel- och död tid meddelas. Uppgifterna för hvarje individ omslutas af en cirkel, och af cirkelarna för hvarje led bildas en ring, den innersta upptagande stamföräldrarnes 13 barn, den dernäst dessas afkomlingar, o. s. v.

Då denna stamtafla icke är tillgänglig för köpare torde till intresserades tjänst böra meddelas namnen på familjer hvilka i följd af giften förbundits med familjen Marcus:

Andersson, Assur, Barach, Bergstrand, Blackwood, Bolin, Bonnier, Calissendorf, Ehrengrenat, Eklund, Eliasson, Grafström, Heyman, Jakobsson, Jansson, Johansson, Jonsson, Josephson. Kahn, Kempff, Larsson, Levi, Levin, Lindell, Meyer, Nachman, Nathansson, Olsson, Phil(?), Philip, Philipson, Rahde, von Reis, Rubenson, Rügheimer, Salomon, Samson, Santesson, Schlesinger, Schultz, Schönthal, Silvander, Smitt, Spitzer, Stein, Strindberg, Strömlad, Sundqvist, Svalander, Thiel, Törnberg, Utberg, Wahlberg, Valentin, Wendt och Westberg.

K. F. W—r.

Smärre personhistoriska meddelanden.

Axel Åke Belfrage Född den 3 augusti 1796.

Föräldrarne voro: Generalmajoren och Riddaren af Kongl. Svärdsorden Johan Leonard Belfrage, f. 1754 ⁴/₁₁, † 1820 ²⁶/₁₁ på Malma vid Lidköping, och hans maka Friherrinnan Hedvig Charlotta von Köhler, f. 1775 ²⁵/₃, † 1829 ²⁹/₅ på Malma, dotter af vice Presidenten i Göta Hofrätt Friherre Axel Johan von Köhler och hans andra Fru Brita Carleson.

1802 Arv. Aug. Afzelius säger i sina »Minnen», sidan 35: »En dag blef jag kallad till Lektor Carl Johan Knös, då han sade till mig, att han hade fått bref från en Öfverste och vice Landshöfding i Göteborg, Johan Leonard Belfrage, som önskade en Informator för en sjuårig son (Axel Åke), och att han trodde, att jag kunde bereda mitt framtida väl genom att antaga denna kondition. Med tacksamhet antog jag detta förslag, i synnerhet som ett löfte att med tiden få min discipel med mig till akademien därmed var förenadt.» — »Till det vackra Malma, där Öfversten för Bohusläns regemente, sedan Generalmajoren Belfrage, bodde, anlände jag några dagar före midsommar 1802 på en skjutskärra. I den vackra alléen af albuskar steg jag af för att icke visa mitt passliga åkdon och gick fram mot stora byggningen. Det var vid kl. 11 f. m., och Friherrinnan Belfrage satt med sitt arbete i den rymliga förstugan, som tjänade till hvardagsrum sommartiden. En tam orttupp gick såsom skilltvakt omkring trappan, spritade ut med sina stjärtfjädrar, hväste och högg mig i benen, när jag gick uppför trappan. Öfversten kom i detsamma ifrån en flygelbyggnad på gården. Det var en storväxt, ståtlig man med ett utseende, som väckte förtroende. Han hälsade mig mycket vänligt, presenterade mig för sin Friherrinna och sade slutligen till sin lille son, en ljus-

- lockig vacker gosse, som i skjortärmarne låg på knä vid en liten pall, där han lekte med sina tennsoldater: 'Se här, käre Axel, är din lärare, som jag hoppas snart skall blifva din gode vän.' Jag blef genast hemmastadd och började följande dagen mitt arbete med att lära min discipel stafva i Abc-boken.»
- 1807 ^{16/6} af Filosofiska faculteten i Upsala »examinerad och approberad». Kadett vid Kongl. Krigsakademien Karlberg (under n:o 65).
- 1814 ^{7/5} aflagt Officersexamen vid dito dito.
- » ^{17/5} utnämndes till Fänrik vid Kongl. Svea Lifgarde.

A. Å. Belfrage.

- 1814 bevistat kampanjen i Norrige, och derunder belägringen vid Fredrikshall, och tjenstgjorde då vid artilleriet.
- 1815 ^{17/10} Stabs-fänrik vid Kongl. Svea Lifgarde.
- 1817 ^{3/6} Andre Adjutant vid Kongl. Svea Lifgarde.
- 1819 ^{27/3} utnämnd till Löjtnant vid dito.
- 1823 bevistat riksdagen såsom ledamot af Ridderskapet och Adeln.
- 1825 ^{11/1} utnämnd till Kapten vid Kongl. Svea Lifgarde.
- 1826 ^{6/12} » » Stabs-kapten vid dito.
- 1827 ^{20/6} » » Kompanichef vid dito.
- 1828 bevistat riksdagen såsom ledamot af Ridderskapet och Adeln.

- 1830 ²⁹/₁ vid arfsskifte efter sin moder erhöill Kammarherre Belfrage Hedåker med underlydande egendomar i Hyinga socken och Viste härad af Skaraborgs län.
- 1830 ²⁸/₁₂ utnämnd till »Kongl. Maj:ts Kammarherre».
- » ²⁸/₁₂ gift med Stiftsfröken Friherrinnan Margareta Sophia Leijonhufvud, f. 1810 ²²/₁₁, † 1867 ³/₄, dotter af Öfversten Friherre Axel Gabriel Leijonhufvud och hans andra Fru Maria Fredrika von Spongen.
- 1833 sålde Kammarherre Belfrage sin då egande sätesgård Malma med underliggande hemman, i Malma socken och Viste härad af Skaraborgs län, till Kammarherren E. M. Kuylenstjerna. Kammarherre Belfrage ägde äfven säteriet Hedåker, i Hyinga socken och Annestorp i Långiums socken af nämnda härad och län.
- 1834 bevisat riksdagen såsom ledamot af Ridderskapet och Adeln.
- 1839 ²⁶/₁ Riddare af Kongl. Svärdsorden.
- 1840 ²⁴/₂ Major i arméen.
- » bevisat riksdagen såsom ledamot af Ridderskapet och Adeln.
- 1842 ²³/₅ Ledamot af Kongl. Landtbruksakademien.
- » ²/₈ Ledamot af Skaraborgs läns Hushållningssällskap.
- 1844 ²⁹/₁₂ afsked från krigstjensten med »betygande af Kongl. Maj:ts Nådiga välbehag öfver dess gjorda trogna tjänster och ådaga-lagda berömliga förhållande».
- 1855 ²/₁₁ erhöill Carl XIV Johans-medaljen.
- 1885 ³⁰/₄ kl. 11 e. m. afled Kammarherre Belfrage i Mariestad, i en ålder af 88 år, 8 månader och 27 dagar. Är begrafven å Mariestads kyrkogård, der grafsten anvisar hans graf.

Genealogiska tabeller. Den i Personhist. Tidskr. Årg. I sid. 207 omnämnde »större volym genealogiska tabeller, uppsatta af Adolf Axel Wellingk» har sedan närmare femtio år tillbaka tillhört först C. F. Ridderstads manuskriptsamling samt derefter och numera Ridderstadskas arkivet och biblioteket å Bjerga, dit den kommit från Ekenäs.

Anton Ridderstad.

Doktor Josef Rosengren i Wexiö äger en bok med följande titel: »*Johan Arndts, Den i Gud salige og høy-oplyfte Læreres, Paradises Urte-Gaard, Fuld af Christelige Tyder, Som de ved Gudelige Bønner i Sielen ere att plante.*» Det fjerde Op-lag. Kjøbenhavn, Udi det Kongel. Wäysen-Huses Bogtrykkeri, Trykt af Gottmann Friderich Kisel. Aar 1761.

På innersidan af permen står följande anteckning »1803 D: 15 April som War En fre(dag) blef Wår Lilla sonn föd till (werl)den Kl: half till 11 om Eftermiddagen ock Kom till Dop ock Christendom D: 17 Dennes ock blef Kallad Pehr Fredrick fadrarna Woro högwelborne fru brunkrona ock fru Öberg mademojselle anna Maria asklin ock

Sophja magdalena Mangnusun Kongl: hof Predikanten ock Kyrkoherden Lunström Lectorn Herr Forsell ock Lecktor Herr Moberg Samt Doctorn Her Gadelljus gud Låte honom honom upwexa till guds Era ock sin siels Efviga Welferd ock salighet.

Carlberg D: 17 april 1803

Petter Bellman.»

På första bladet står:

Peter anderson

Bällman

tilhörer denna Bog.

(Frid. Branting?)

Boken har tillhört D:r Rosengrens morfader, den numera afidne, på sin tid så namnkunnige folktalaren prosten Per Nyman. Det står ock antecknad på första bladet: Nyman Stockholm 1847.

H. Hyllén—Cavallius.

Frågor.

1. Känner någon personalia för en O. Silfverlod, troligen militär samt lefvande omkring 1800? *R. C.*

2. Hvar finnas porträtt af amiralen Cornelius Anckarstjerna och hans söner? *G. W.*

3. Hvilken ätt tillhörde Märta Pedersdotter, som var gift med Sune Haraldsson (se Anrep, Sv. ad:s ättartaflor. Silfversparre Tab. 2)?

Äro Sune Johanssons och Harald Sunessons hustrur kända till dop- och släktnamn (se samma ätt Tab. 1)?

W. S.

4. Såsom tillägg till D:r K. H. Karlssons intressanta meddelande »*Slägtanteckningar af Jakob Turesson*» (Personhist. Tidskr. IV. 1.) har signaturen —n i häft. 2 af samma årgång bl. a. meddelat, att det är från Erik Jakobsson som den *ännu lefvande* grenen af Jakob Turessons släkt härstammar.

Närmare uppgifter om denna gren af ätten emotses med begärlighet af alla dem, som lefvat i den öfvertygelsen att ätten Rosengren för längesedan vissnat och dött.

M. Löw.

Stockholm 1903. Kungl. Boktryckeriet.